

Allmänna domstolar m.m.

Kritik mot tre domare vid Södertörns tingsrätt för ett beslut om besiktning av en fastighet

(Dnr 5904-2012)

Beslutet i korthet: I ett tvistemål beslutade domstolen att kâranden skulle få genomföra en besiktning av svarandenas fastighet och att svarandena hade att bereda kâranden tillträde till fastigheten. Beslutet saknar stöd i lag och de domare som fattade beslutet får kritik.

Initiativet

I en anmälan, som kom in till JO den 21 september 2012, framfördes klagomål mot Södertörns tingsrätt angående långsam handläggning av ett tvistemål (JO:s ärende dnr 5210-2012). Handlingar i tingsrättens mål T 6511-08 begärdes in och granskades. Jag avskrev anmälan den 31 oktober 2012. Vid genomgången av de från tingsrätten inhämtade handlingarna noterade jag dock ett beslut daterat den 22 mars 2011 genom vilket tingsrätten biföll kârandens begäran om att få genomföra en egen besiktning av den i målet aktuella fastigheten. I beslutet angavs att det innebar att svarandena hade att bereda kâranden tillträde till fastigheten och det på fastigheten uppförda huset.

Jag beslutade att ta upp saken till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Tingsrättens beslut den 22 mars 2011 i mål nr T 6511-08 tillfördes JO:s akt. Beslutet är fattat av rådmännen Per-Erik Andersson och Rakel Granditsky Hökeberg samt tingsfiskalen Sandra Lundgren.

Därefter remitterades ärendet till tingsrätten som anmodades att yttra sig över vilket lagstöd som fanns för beslutet att bifalla kârandens begäran om besiktning och att i beslutet ange att det innebar att svarandena hade att bereda kâranden tillträde till fastigheten och huset.

Tingsrätten (lagmannen Petra Lundh) kom in med ett remissvar och hänvisade till ett bifogat yttrande från f.d. rådmannen Per-Erik Andersson som var ordförande i rätten då det aktuella beslutet fattades. Till remissvaret var även fogat ett yttrande från enhetschefen på den enhet som handlagt målet, rådmannen Claudia Vadaszi, som delade den uppfattning och de synpunkter som Per-Erik Andersson framförde i sitt yttrande. Per-Erik Andersson anförde följande.

Anmodad yttra mig över tingsrättens beslut 2011-03-22 i mål T 6511-08 får jag efter samråd med Rakel Granditsky Hökeberg och Sandra Lundgren anför följande.

Som framgår av beslutet hade kâranden under målets handläggning åtskilliga gånger begärt antingen syn på eller att få utföra egen besiktning av fastigheten. Kâranden hade framhållit att han inte hade fått närvara vid svarandenas egen besiktning av fastigheten och att han ville anlita opartisk besiktningsman.

Trots tidigare meddelande enligt 42 kap. 15 a § RB att förberedelsen ansågs avslutad hade svarandena tillåtits att åberopa nya omständigheter och ny bevisning.

För att kunna bemöta de nya omständigheterna begärde kändanden på nytt att få rätt att besiktiga fastigheten.

Vid sådant förhållande hade tingsrätten för att föra målet framåt att välja mellan, efter samråd med parterna, att utse egen sakkunnig eller att besluta om syn på fastigheten. Kändanden hade vid denna tidpunkt inte begärt syn och tingsrätten bedömde det inte heller som ändamålsenligt.

I detta läge borde tingsrätten i samråd med parterna ha väckt frågan om en av rätten utsedd sakkunnig eftersom det saknas uttryckligt lagstöd för den lösning tingsrätten valde. Mot bakgrund av den tid målet redan hade pågått och i den uppkomna situationen ansåg tingsrätten dock att det mest ändamålsenliga var att låta kändanden anlita egen sakkunnig att utföra besiktningen. En nödvändig följd av detta beslut var att svarandena hade att bereda honom tillträde till fastigheten och det aktuella huset. Det bör tilläggas att svarandenas enda invändning mot kändandens yrkande i detta avseende var en hänvisning till 42 kap. 15 a § RB. Följaktligen överklagade de inte heller tingsrättens beslut.

Mot bakgrund av vad kändanden tidigare sagt utgick tingsrätten vid beslutet från att besiktningen skulle utföras av en opartisk besiktningsman. Detta borde ha uttryckts klarare i beslutet. Här kan dock tilläggas att besiktningen utfördes av en av kändanden utsedd sakkunnig besiktningsman, samt att besiktningen resulterade i ett utlåtande som gavs in och åberopades som bevisning i målet.

Tingsrätten höll sedermera huvudförhandling vid vilken målet förliktes.

I ett beslut den 3 september 2013 anförde *JO Lindström* följande.

Bedömning

Enligt 2 kap. 6 och 20 §§ regeringsformen krävs det lagstöd för att det allmänna ska få utsätta någon för husrannsakan och liknande intrång. I det nu aktuella fallet har en domstol beslutat att kändanden i en rättegång ska få besiktiga svarandenas fastighet och att svarandena ska bereda kändanden tillträde till fastigheten samt det hus som finns på den. Ett sådant intrång förutsätter lagstöd enligt de redovisade bestämmelserna i regeringsformen.

Fråga om skyldighet för en part att lämna tillträde till en fastighet för besiktning kan aktualiseras när rätten enligt 40 kap. 1 § rättegångsbalken, RB, har uppdragit åt en sakkunnig (s.k. domstolssakkunnig) att avge ett yttrande. Rätten kan då enligt 40 kap. 5 § andra stycket RB förordna att den sakkunnige ska företa besiktning på stället. I förarbetena till den bestämmelsen sägs att det i fråga om skyldigheten för en part att lämna en sakkunnig tillträde för besiktning gäller detsamma som för skyldighet att tåla en av rätten företagen syn (NJA II 1943 s. 510). I förarbetena till bestämmelsen om syn i 39 kap. 1 § RB sägs att såväl parterna som tredje man är skyldiga att underkasta sig syn så snart rätten finner att en sådan förrättning ska äga rum (NJA II 1943 s. 504).

Om rätten inte har utsett en domstolssakkunnig, kan en enskild part enligt 40 kap. 19 § RB själv anlita en sakkunnig, en s.k. privat sakkunnig. Bestämmelserna i 40 kap. 5 § RB om att rätten kan förordna om besiktning gäller inte privata sakkunniga. Det finns inte heller några andra bestämmelser i RB som ger rätten möjlighet att förordna om att den ena parten ska få rätt att besiktiga

motpartens fastighet. Tingsrättens beslut den 22 mars 2011 saknar alltså stöd i lagen och för detta förtjänar de tre domarna kritik.

Ärendet avslutas.

Kritik mot en rådman vid Nacka tingsrätt för utformningen av två interimistiska beslut i ett mål angående vårdnad, boende och umgänge och mot tingsrätten för underlåtenhet att pröva ett interimistiskt yrkande om sommarumgänge

(Dnr 6163-2012)

Beslutet i korthet: Vid tingsrätten pågick ett mål mellan två föräldrar angående vårdnaden om deras barn, hos vem barnet skulle bo samt umgänge mellan barnet och en av föräldrarna.

1. Den ansvarige domaren kritiserar för

- att utan lagstöd ha fattat beslut om verkställigheten av ett förordnande om var barnet skulle bo,
- att ha meddelat ett beslut om barnets rätt till umgänge med en förälder som är så opreciserat att det inte går att verkställa,
- att ha meddelat två beslut om umgängesstöd som inte är begränsade i tiden trots att lagen föreskriver tidsbegränsning,
- att inte ha inhämtat yttranden från socialnämnden innan besluten om umgängesstöd fattades,
- att i ett av besluten angående umgängesstöd inte ha angett skälen för beslutet,
- att utan stöd i lagen ha meddelat förbud för en förälder att under viss tid ta kontakt med sitt barn, samt
- att utan lagstöd ha fattat beslut om flera detaljfrågor rörande barnet.

2. Tingsrätten kritiserar för sin underlåtenhet att pröva ett interimistiskt yrkande om sommarumgänge som en av föräldrarna framställde inför sommaren 2012.

Anmälan

H.A. framförde i en anmälan klagomål mot rådmannen Thomas Arvefors vid Nacka tingsrätt för handläggningen av ett mål om vårdnad, boende och umgänge där hon var svarande.

Utredning

Handlingar i tingsrättens mål T 4710-11 begärdes in och granskades. Bland annat framgick följande. Svea hovrätt förordnade den 20 maj 2011 att barnet L. skulle ha sitt stadigvarande boende hos fadern M.G. samt att L. skulle ha rätt till närmare preciserat umgänge med modern H.A. I september samma år

väckte M.G. talan mot H.A. med yrkande om ensam vårdnad. Ett första sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 26 oktober 2011 varvid parterna återkallade sina tidigare framställda interimistiska yrkanden om ensam vårdnad och träffade en överenskommelse som samma dag fastställdes av tingsrätten i ett interimistiskt beslut. I beslutet upphävde tingsrätten vad Svea hovrätt förordnat i umgängesfrågan. Dessutom innehöll beslutet följande.

1. L. ska omgående överlämnas till M.G. Detta ska ske genom att M.G. efter sammanträdet far till H.A:s bostad och hämtar L.
2. M.G. ser till att L., efter att hon mottagit protokollet från dagens sammanträde, kontaktar (H.A:s ombud) per telefon och bekräftar mottagandet.
3. H.A. ska under en månads tid inte ha kontakt med L., med undantag för den riduppvisning som ska äga rum den [...].
4. H.A. får under den månad då inget umgänge sker inte heller söka kontakt med L. genom dotterns skola.
5. Umgänget mellan H.A. och L. ska efter den 26 november 2011 genomföras med umgängesstöd. Umgänget ska ske i så stor omfattning som möjligt.
6. H.A. ska inte ta emot L. om hon rymmer från M.G., och skulle L. rymma ska H.A. medverka till L:s återgång till M.G.
7. L. ska minst en gång i veckan ges möjlighet till kontakt med socialsekreteraren S.M.
8. M.G. och H.A. ska medverka till att L. genomgår terapi hos BUP.
9. L. får ringa till sin halvbror T. på dennes födelsedag [...] och samtalet ska ske genom att L. ringer till H.A:s sambos telefon [...].
10. Parterna ska gemensamt medverka till att L., om hon vill, ges möjlighet att utöva ridsport och delta i riduppvisningen i [...] och i träning inför denna under stundande vecka 47. För att L. ska få tillgång till den häst som hon rider ska hästen ställas på en stallplats på [...]. Denna stallplats ska bekostas av parterna gemensamt. L. ska ha möjlighet att träna tisdagar och torsdagar kl. 18.00 samt ytterligare dagar, om L. önskar det. Om träning avses ske vid annan tid än tisdagar och torsdagar kl. 18.00, ska M.G. underrätta H.A. genom sms om detta. När L. befinner sig i stallet ska H.A. inte vara där, såvitt det inte sker inom ramen för umgänge med umgängesstöd.
11. För det fall tingsrätten vid senare tillfälle beslutar om en vårdnads- boende- och umgängesutredning ska parterna medverka till utredningen.

Beslutet får överklagas särskilt till Svea hovrätt senast den 16 november 2011. Hovrättens tillstånd till prövning av ett överklagande krävs.

Någon kontakt med socialnämnden togs inte innan beslutet om umgängesstöd fattades.

Ett tredje sammanträde för muntlig förberedelse hölls den 9 mars 2012 varvid tingsrätten i ett interimistiskt beslut förordnade om visst umgänge mellan L. och H.A. i närvaro av umgängesstöd. Huruvida kontakt togs med socialnämnden innan beslutet fattades framgick inte av handlingarna. Något skäl för beslutet om umgängesstöd angavs inte i beslutet.

Vidare föreföll målet ha varit obevakat under Thomas Arvefors sommarsemester 2012, vilket ledde till att tingsrätten aldrig tog ställning till ett interimistiskt yrkande från H.A. om sommarumgänge.

Ärendet remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande över handläggningen av det aktuella målet, särskilt såvitt avsåg innehållet och utformningen av besluten vid de muntliga förberedelserna den 26 oktober 2011 och 9 mars 2012, de kontakter som togs med socialnämnden inför besluten samt tingsrättens rutiner om målbevakning vid semestrar.

Tingsrätten (lagmannen Martin Holmgren) inkom med ett yttrande jämte upplysningar från chefsrådmannen Magdalena Hägg Bergvall och rådmannen Thomas Arvefors.

Av Thomas Arvefors upplysningar framgick i huvudsak följande.

Allmänt om målet m.m.

Målet gäller vårdnad, boende och umgänge. Parter är M.G. och H.A. Målet rör deras gemensamma barn, dottern L., född i [...]. Fadern bor i Stockholm och modern i Värmdö. L. har skolplats i Stockholm, där hon har haft sin skolgång. Båda parter företräds av ombud, som är advokater. Efter att jag hade varit ordförande vid sammanträdet för muntlig förberedelse den 26 oktober 2011 övergick beredningsansvaret för målet till mig. Fortsatt muntlig förberedelse har ägt rum den 16 december 2011, den 9 mars 2012 och den 3 oktober 2012. Jag har varit ordförande också vid dessa sammanträden. Även i anslutning till sammanträdena den 16 december 2011 och den 3 oktober 2012 har interimistiska beslut meddelats. Efter beviljat anstånd har en verkställd vårdnads-, boende- och umgängesutredning kommit in den 27 september 2012. Målet är utsatt till huvudförhandling att äga rum den 14 och 15 februari 2013.

Mellan samma parter förekom det vid tingsrätten tidigare ett mål angående L:s boende och umgänge (mål T 3635-09). Även för det målet var jag beredningsansvarig. Målet avgjordes efter huvudförhandling genom dom som meddelades den 6 september 2010. Jag var inte ordförande vid huvudförhandlingen eller vid de sammanträden för muntlig förberedelse som hölls i målet. Jag hade däremot hand om den skriftliga delen av förberedelsen, varvid jag genom ett beslut meddelat strax före huvudförhandlingen avslag H.A:s begäran om att ytterligare utredning skulle inhämtas. Genom tingsrättens dom förordnades om växelvis boende hos föräldrarna. Domen överklagades av båda parter i Svea hovrätt, som genom dom den 20 maj 2011 ändrade tingsrättens dom och förordnade att L. dels skulle ha sitt stadigvarande boende hos M.G., dels hade rätt till umgänge med H.A. varannan vecka från torsdag vid skoldagens slut till påföljande måndag morgon och därutöver vid skollov och storhelger och under somrar i domen angiven omfattning. Hovrättens dom vann laga kraft sedan Högsta domstolen den 22 juni 2011 inte meddelat tillstånd till prövning av H.A:s överklagande av domen.

Det mål som nu är aktuellt har anhängiggjorts av M.G. den 7 september 2011. I målet yrkar M.G. att han ska anförtrons ensam vårdnad om L., vilket yrkande framställdes även interimistiskt i stämningsansökningen. H.A. bestrider yrkandena och yrkar för egen del ensam vårdnad, också interimistiskt. Dessa yrkanden framställdes redan i det skriftliga svaromålet. Målet berör således även förordnandena om boende och umgänge i hovrättens dom.

Besluten den 26 oktober 2011 och den 9 mars 2012, m.m.

Vid sammanträdet den 26 oktober 2011 träffade jag parterna för första gången. Då hade L. den 10 oktober 2011 hämtats hos H.A. genom polisens försorg men befann sig sedan den 13 oktober 2011 åter hos modern, vilket stred mot hovrättens dom, och flickan hade med undantag för de första fyra skoldagarna inte gått i skolan under höstterminen. Parternas uppfattning om vad som hade förekommit vid polishämtningen gick isär, men det framgick att hämtningen hade varit påfrestande för L. Den 24 oktober 2011 hade M.G. på nytt ansökt om verkställighet av hovrättens dom (tingsrättens ärende Å 5701-11). Vid sammanträdet den 26 oktober yrkade M.G. även att H.A. skulle föreläggas vid vite att lämna ut L. till honom. Parterna träffade vid sammanträdet den överenskommelse som framgår av JO:s anmodan om yttrande. Parterna frånföll därvid de interimistiska yrkandena. M.G. återkallade även yrkandet om föreläggande av vite samt ansökningen om verkställighet. Överenskommelsen – som tingsrätten förordnade i enlighet med i ett interimistiskt beslut avkunnat vid sammanträdet slut – innebär alltså att det tills vidare inte skulle göras någon ändring av vad som gällde i vårdnads- och boendefrågorna men att umgänget skulle regleras på sätt som var angivet i tingsrättens beslut, varvid sålunda H.A. efter förhandlingen skulle lämna över L. till M.G. Överlämnandet skulle ske med bistånd av H.A:s ombud.

Vad parterna hade blivit ense om var enligt min mening till L:s bästa. Som skäl i ett interimistiskt beslut som bygger på en överenskommelse mellan parterna brukar jag normalt ange endast att överenskommelsen är förenlig med barnets bästa, vilket skäl jag dock förbisåg att ange i förevarande beslut. Några andra skäl i ett sådant interimistiskt beslut anger jag således vanligtvis inte. Anledningen till det är att parterna vid en interimistisk överenskommelse enligt min erfarenhet sällan är nöjda och att ett angivande av utvecklade skäl kan öka såväl ett sådant missnöje som motsättningarna mellan parterna, vilket enligt min mening är ägnat att försämra möjligheterna att komma fram till en slutlig lösning som är till barnets bästa.

I förevarande mål är motsättningarna mellan parterna mycket stora. Överenskommelsen den 26 oktober 2011 var skör, vilket avspeglar sig i den detaljerade regleringen i beslutet. Flera av förordnandena har sådant innehåll att jag inte skulle meddela dem i ett interimistiskt beslut som inte har föregåtts av en överenskommelse mellan parterna, eller i en dom. Utan dessa förordnanden hade det emellertid knappast varit möjligt att få M.G. och H.A. att uppnå en samförståndslösning.

I beslutet den 26 oktober 2011 var intaget ett förordnande om att en person som utgjorde umgängesstöd skulle vara närvarande vid L:s umgänge med H.A. och att detta umgänge – som skulle ske efter en månads uppehåll i det i hovrättens dom bestämda umgänget – skulle vara så omfattande som möjligt. Det senare var självfallet långt ifrån så preciserat som skulle ha varit önskvärt. Jag bedömde emellertid att detta förordnande var en förutsättning för att få till stånd en samförståndslösning. Sammanträdet, som hade varat i sex timmar, avslutades kl. 19. Det var därför inte möjligt att kontakta berörd stadsdelsförvaltning i Stockholm inför beslutet. Det bör nämnas att det med anledning av parternas tvistigheter rörande dottern kunde antas att förhållandena var kända av stadsdelsförvaltningen. Sedan stadsdelsförvaltningen den 2 november 2011 påpekat för tingsrätten att förvaltningen önskade ett preciserat förordnande vad gällde tid och plats för umgänget, lämnade tingsrätten dagen därpå parterna ett förslag till ett ändrat förordnande i frågan. Vad som också kan anses vara en brist när det avser utformningen av förordnandet om umgängesstöd – vilket gäller även förordnandet om sådant stöd i beslutet den 9 mars 2012 – är att det löpte på obestämd tid.

Omständigheterna vid dessa båda beslut var emellertid sådana att det inte var avsett att umgängesstöd skulle anlitas under någon längre tid.

Det framkom emellertid snart att förutsättningar för parternas överenskommelse inte längre förelåg, eftersom H.A. på viktiga punkter inte hade efterkommit beslutet den 26 oktober 2011 och L:s skolgång därför åter hade blivit lidande. Efter fortsatt muntlig förberedelse den 16 december 2011 förordnade tingsrätten interimistiskt genom beslut den 20 december 2011 att vårdnaden om L. skulle tillkomma M.G. ensam och att L. inte skulle ha något umgänge med H.A. Av beslutet framgick det att tingsrätten avsåg att söka få till stånd ett umgänge när omständigheterna tillät det. Detta var viktigt, eftersom L. enligt utredningen hade uppfattningen att hon i denna situation inte skulle få träffa sin mor mer. H.A. överklagade beslutet i hovrätten, som inte meddelade prövningstillstånd.

Efter sammanträdet den 9 mars 2012 konstaterade tingsrätten i interimistiskt beslut avkunnat vid sammanträdet slut att det för närvarande inte fanns skäl att ändra tingsrättens tidigare förordnande i vårdnadsfrågan. Därmed avsågs att uttrycka att omständigheterna i allt väsentligt var desamma som de som hade legat till grund för beslutet den 20 december 2011. Vidare bestämdes i det nu fattade beslutet att L. hade rätt till ett mycket begränsat umgänge med H.A. och att umgänget skulle ske i närvaro av umgängesstöd. Några skäl till förordnandet om umgängesstöd angavs inte i beslutet. Detta får anses vara en brist. Skälen på denna punkt torde dock ha framgått av beslutet den 20 december 2011, nämligen att det kunde antas att H.A. dels uppmuntrade L. att rymma från M.G. vilket ledde till att flickan till stor del var frånvarande från skolan, dels påverkade dotterns uppfattning om fadern genom sin negativa inställning till denne, vilket dock i vart fall ensamt inte torde vara skäl att förordna om umgängesstöd. Inför beslutet ansåg jag det inte vara erforderligt att kontakta stadsdelsförvaltningen, eftersom det umgänge som beslutades omfattades med bred marginal av det utrymme för anlitage av umgängesstöd som förvaltningen hade angett den 2 november 2011.

Sådant som berör tingsrättens bevakningsrutiner under semestertid

Stadsdelsförvaltningen skulle redovisa vårdnads-, boende- och umgängesutredningen senast den 22 juni 2012. Min förhoppning var att huvudförhandling skulle kunna hållas så snart som möjligt efter sommaren och att det dessförinnan skulle finnas förutsättningar för åtminstone ett mer omfattande umgänge mellan L. och H.A. än det mycket begränsade umgänge som beslutet den 9 mars 2012 innebar. Stadsdelsförvaltningen begärde emellertid den 12 juni 2012 anstånd med redovisningen av utredningen till slutet av september 2012. Ett av skälen till det begärda anståndet var att stadsdelsförvaltningen ville ”se hur det kommer att fungera för familjen under sommaren”. Parterna bereddes tillfälle att yttra sig över anståndsbegäran. Jag räknade med att H.A. skulle yrka på ett utökat umgänge. När jag påbörjade min semesterledighet den 4 juli 2012 hade något sådant yrkande inte framställts.

I en inläga som kom in den 11 juli 2012 yrkade H.A. att L. under sommarlovet skulle ha rätt till umgänge med henne varannan vecka, vilket umgänge enligt en muntlig komplettering gjord den 17 juli 2012 skulle inledas den 23 juli 2012. Av akten i målet framgår det att H.A:s begäran kommunicerades i sedvanlig ordning efter beslut av tjänstgörande domare, först den 12 juli och därefter den 18 juli. Yrkandet var den 3 augusti 2012 klart för prövning, sedan H.A. genom sitt ombud beretts tillfälle att senast den 2 augusti 2012 yttra sig över M.G:s bestridande av yrkandet. Som framgår av dagboksbladet i målet blev det förslag till protokoll med beslut som sattes

upp per den 3 augusti inte föremål för något beslut. Den tingsnotarie som hade upprättat förslaget påbörjade sin semester den 6 augusti 2012. När notarien återkom från ledigheten förklarade hon att hon inte mindes vad hon hade gjort med det upprättade förslaget eller akten. Av det angivna kan dras slutsatsen att fristerna för yttrande har bevakats. Det kan därför antas att dessa bevakningar hade lagts in i VERA-systemet.

Utöver det nu anförda har jag tyvärr inte några andra upplysningar att lämna om anledningen till att akten med upprättat förslag till beslut i VERA blev liggande på enhetens målkansli än vad som framgår av de anteckningar på dagboksbladet som jag gjorde när jag uppmärksammade att målet saknade annan bevakning än den som gällde vårdnads-, boende- och umgängesutredningen. Kanske hade notarien inte hunnit bli klar med förslaget i tid för att beslutet skulle kunna meddelas den 3 augusti 2012, som var en fredag. Klart står att notarien inte lämnade över akten till den domare som utgjorde rätten i beslutsförslaget och som skulle vara i tjänst även påföljande vecka, eller till mig som skulle återkomma från semestern den 6 augusti 2012. Således beror misstaget sannolikt på den mänskliga faktorn och inte på att tingsrättens rutiner för bevakning av mål skulle vara bristfälliga. Ett förbiseende har emellertid skett, vilket naturligtvis är beklagligt. Det bör dock hållas i minne att det den 3 augusti återstod endast två veckor av sommarlovet.

Det inträffade anmälde jag till enhetschefen när hon återkom från sin semesterledighet.

Magdalena Hägg Bergvall anförde i huvudsak följande.

1. Målets handläggning

Rättslig reglering

I mål eller ärenden om vårdnad, boende eller umgänge får rätten enligt 6 kap. 20 § föräldrabalken, FB, om det behövs, besluta om vårdnad, boende eller umgänge för tiden till dess frågan avgjorts genom en dom eller ett beslut som vunnit laga kraft eller föräldrarna har träffat ett avtal om frågan och avtalet har godkänts av socialnämnden.

Enligt 6 kap. 15 c § FB får rätten när den beslutar om umgänge med en förälder som barnet inte bor tillsammans med, om barnet har behov av det, besluta att en person som utses av socialnämnden ska medverka vid umgänget (umgängesstöd). Ett beslut om umgängesstöd ska gälla för viss tid. Innan ett beslut om umgängesstöd meddelas ska rätten inhämta yttrande från socialnämnden.

Min bedömning

Som anges i remissen från JO innehöll tingsrättens beslut den 26 oktober 2011 inte något förordnande om vårdnad eller boende. I protokollet från sammanträdet samma dag har antecknats att parterna under sammanträdet återkallade sina respektive interimistiska yrkanden, dvs. yrkanden om ensam vårdnad. Beslutet, som avkunnades vid sammanträdet slut, innehöll följaktligen inte något beslut om vårdnad eller boende.

Av förarbetena till införandet av bestämmelsen om umgängesstöd framgår att skyldigheten att inhämta yttrande från socialnämnden inför ett beslut om umgängesstöd syftar till att säkerställa att det finns förutsättningar för att umgänge kan genomföras i enlighet med ett meddelat beslut (jfr prop. 2009/10:192 s. 12 f.). Något yttrande från socialnämnden inför beslutet om interimistiskt umgänge den 26 oktober 2011 har inte inhämtats, vilket är en brist. Följande kan dock tilläggas. Av Thomas Arvefors yttrande framgår att han försökt hjälpa parterna att hitta en tillfällig samförståndslösning. Han har angett att förordnandet om umgängesstöd utgjorde en förutsättning för att en överenskommelse skulle komma till stånd och att det på kvällen

den 26 oktober 2011 inte var möjligt att få kontakt med socialnämnden. Genom Thomas Arvefors biträde nådde parterna således en samförstånds-lösning, vilket gjorde att umgänge kunde komma till stånd utan ytterligare verkställighetsförordnanden.

Thomas Arvefors har i sitt yttrande angett att han inte ansåg att det var erforderligt att kontakta stadsdelsförvaltningen inför beslutet den 9 mars 2012 eftersom det umgänge som beslutades med bred marginal omfattades av det utrymme för anlåtande av umgängesstöd som förvaltningen angett den 2 november 2011. Även om det kunde varit lämpligt att på nytt kontakta nämnden inför beslutet anser jag att Thomas Arvefors haft fog för sitt ställningstagande.

Av 6 kap. 15 c § FB följer att det inför ett beslut om umgängesstöd ska göras en prövning av om barnet har sådant behov. Några skäl till förordnandet om umgängesstöd i beslutet den 9 mars 2012 har inte angetts, vilket borde ha gjorts.

---

2. Tingsrättens rutiner för målbevakning

När det gäller frågan om tingsrättens rutiner för målbevakning vid semesterar får jag ange följande avseende enhet 1 och 2.

Under semestertid används, precis som under övriga delar av året, bevakningsfunktionen i målhanteringssystemet VERA. Det innebär att alla mål och ärenden där det finns en bevakning registrerad förs upp på en bevakningslista som kontrolleras av kansliet.

Vid semestertider samarbetar enheterna 1 och 2 på så sätt att det alltid finns domare som bemannar bägge enheterna. De domare som är i tjänst svarar således för hantering av enheternas samtliga mål och ärenden. Under min egen semester hade jag också utsett en domare i taget som i min frånvaro ansvarade för enhetens utsättningar och bemanning av förhandlingar etc.

Under hela sommaren 2012 fanns åtminstone två ordinarie domare och en tingsfiskal på plats (med undantag för två dagar i mitten av juli månad då endast en ordinarie domare och en tingsfiskal tjänstgjorde) på enheterna 1 och 2. Inför semestrarna skickade enhetscheferna ett e-postmeddelande till samtliga på enheterna, dvs. domare, notarier och kanslipersonal, och angav att inkommande post/akter till domarna skulle läggas i en korg på respektive kansli så att de domare som var i tjänst direkt skulle se vad som måste åtgärdas. Vidare påmindes alla sekreterare och notarier om att inga akter fick läggas i någon semesterledig domares personliga postkorg eller på dennes skrivbord. Enhetscheferna har också särskilt påmint samtliga domare på enheterna om vikten av att de domare som är i tjänst stämmer av olika frågor, såsom hantering av post, fördelning av förhandlingar etc. med varandra.

Trots ovanstående rutiner och information om rutinerna har tingsrätten inte tagit ställning till det interimistiska yrkande om sommarumgänge som inkom till rätten den 11 juli 2012. Yrkandet har inledningsvis kommunicerats med motparten och frågan var klar för avgörande sedan tiden för yttrande gått ut den 2 augusti 2012. Jag kan konstatera att några brister avseende bevakning inte förelegat fram till dess. Som Thomas Arvefors har beskrivit i sitt yttrande har en tingsnotarie därefter skrivit ett förslag till beslut per den 3 augusti 2012 och i utkastet angett en av de domare som var i tjänst som rätten. Förslaget har satts upp i VERA. Det har inte gått att klarlägga vad som därefter skett och varför det uppsatta förslaget inte ledde till något beslut. Det står emellertid klart att överlämnande inte skett på erforderligt sätt.

Martin Holmgren uppgav bl.a. följande.

Handläggningen kring besluten vid de muntliga förberedelserna den 26 oktober 2011 respektive den 9 mars 2012

Av 6 kap. 15 c § FB följer att ett beslut om umgängesstöd ska föregås av ett yttrande från socialnämnden samt att beslutet om umgängesstöd ska gälla för viss tid. Såsom bestämmelsen är utformad synes det inte finnas utrymme att i det enskilda fallet frångå vad som stadgats.

Det kan konstateras att beslutet om umgängesstöd den 26 oktober 2011 inte var bestämt i tid och att det inte inför beslutet inhämtats yttrande från socialnämnden. Inte heller beslutet om umgängesstöd den 9 mars 2012 kan anses vara bestämt i tid på det sätt som lagen förutsett.

Vid tiden för beslut den 9 mars 2012 fanns ett yttrande från socialnämnden, daterat den 2 november 2011, till vilket Thomas Arvefors och Magdalena Hägg Bergvall hänvisat. Frågan är om något ytterligare yttrande från socialnämnden hade behövt inhämtas inför beslutet den 9 mars 2012. Jag delar den bedömning som Magdalena Hägg Bergvall gjort, dvs. att det kunnat vara lämpligt men närmast är en bedömningsfråga som får göras i målet. I litteraturen, se Walin & Vängby, Föräldrabalken (1 jan 2012, Zeteo) kommentaren till 6 kap. 15 c §, anføres följande. ”Domstolen får fatta ett interimistiskt beslut om umgänge med umgängesstöd (se 20§). Om det finns ett interimistiskt beslut, är domstolen skyldig att ompröva beslutet i samband med att ett mål eller ärende ska avgöras. Domstolen *bör* (min kursivering) på nytt inhämta yttrande från nämnden för det fall ett fortsatt umgänge med umgängesstöd övervägs.”

Sammanfattningsvis anser jag att det var felaktigt att inte inhämta yttrande från socialnämnden inför beslutet den 26 oktober 2011 samt att de bägge besluten om umgänge med umgängesstöd skulle ha varit bestämda i tid.

Tingsrättens rutiner för målbevakning

Det är mycket beklagligt att umgängesyrkandet som framställdes den 11 juli 2012 inte kom att prövas under Thomas Arvefors semester. I likhet med Thomas Arvefors och Magdalena Hägg Bergvall bedömer jag inte att det varit något fel på rutinerna i sig men att ett handhavandefel tyvärr uppstått. Vi har inte kunnat nå fullständig klarhet i (närmast berörd personal som var i tjänst den aktuella tiden tjänstgör inte nu på tingsrätten) vad det var som gjorde att akten olyckligt blev liggande utan åtgärd.

H.A. bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaret.

I ett beslut den 18 oktober 2013 anförde *JO Lindström* följande.

Bedömning

Tingsrättens beslut den 26 oktober 2011

Under punkt 1 i beslutet förordnade tingsrätten att L. omgående skulle överlämnas till M.G. och hur detta skulle ske. Det förordnandet kan inte ses som något annat än ett förordnande om hur Svea hovrätts dom skulle verkställas. Frågor om verkställighet av en dom om ett barns boende ska emellertid handläggas enligt särskilda regler i 21 kap. föräldrabalken, FB. Tingsrätten kunde därför inte lagligen förordna om detta i det nu aktuella målet och beslutet saknar således lagstöd.

Själva umgängesbeslutet återfinns under punkt 5. Beslutet är inte så preciserat att det kan verkställas. Även ett beslut som grundas på en överenskommelse måste gå att verkställa. Den möjlighet till ansökan om verkställighet som ges enligt 21 kap. FB skulle annars förlora sin betydelse.

Beslutet innehåller inte heller någon begränsning av umgängesstödet för viss tid. Som framgår av 6 kap. 15 c § FB är detta ett krav och, som tingsrätten uppgett, skulle ha angetts i beslutet. Ytterligare en brist är att tingsrätten inte inhämtade ett yttrande från socialnämnden före beslutet om umgängesstöd. Att en förhandling pågår sent och att kontakt med nämnden därför inte kan tas direkt medför inte att tingsrätten kan förbigå denna regel. Det framgår inte heller vilken socialnämnd som har ansvar för att utse umgängesstöd.

Punkterna 3 och 4 innehåller förbud för H.A. att ha kontakt med L. Lagstödet för rättens beslut om umgänge finns i 6 kap. 15 a § och 20 § FB. Enligt dessa regler får tingsrätten på talan av den förälder som vill umgås med sitt barn besluta om umgänge mellan barnet och den föräldern. Enligt min mening ger reglerna inte möjlighet för tingsrätten att förbjuda den förälder som yrkar umgänge att ta kontakt med barnet. Som jag ser det fanns det alltså inget lagstöd för tingsrättens beslut i punkterna 3 och 4.

När det gäller punkterna 2 och 6–10 vill jag säga följande. I artikel 8 i den europeiska konventionen av den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) föreskrivs att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv. I en familj som består av två föräldrar och ett barn är det i normala fall föräldrarna som bestämmer om sådant som har med barnet att göra, som läkarbesök, skolgång, fritidsaktiviteter och liknande. I FB föreskrivs undantag från denna huvudregel för speciella situationer. En sådan situation kan vara i samband med en separation. En domstol kan då fatta beslut om exempelvis var barnet ska bo och om barnets umgänge med den förälder som inte bor tillsammans med barnet. Regelverket bygger emellertid på att det krävs lagstöd för att domstolen ska kunna fatta beslut som har med föräldraskapet att göra. Domstolen kan inte gå in i föräldrarnas ställe och fatta beslut i olika detaljfrågor som rör barnet, även om, som i det nu aktuella fallet, föräldrarna är ense om att de önskar domstolens beslut och om innehållet i beslutet. Det finns inga regler i FB som ger domstolen möjlighet att i föräldrarnas ställe fatta de beslut som anges i punkterna 2 och 6–10. Enligt min mening borde domstolen därför inte ha fattat de besluten även om innehållet var i enlighet med föräldrarnas vilja.

Thomas Arvefors har i sitt remissvar förklarat att flera av besluten från den 26 oktober 2011 har sådant innehåll att han inte skulle ha meddelat dem i ett interimistiskt beslut som inte har föregåtts av en överenskommelse mellan parterna eller i en dom. Han har tillagt att det knappast hade varit möjligt att få parterna att uppnå en samförstånds lösning utan dessa förordnanden. Till detta vill jag säga följande. Jag har viss förståelse för att Thomas Arvefors inte ville äventyra en tänkbar överenskommelse mellan parterna med formella invändningar om vad tingsrätten kunde besluta om. Emellertid är det nödvändigt att en domstol även i trängda lägen ser till att dess domar och beslut måste ha stöd i lagen. I 1 kap. 1 § regeringsformen föreskrivs att all offentlig makt utövas under lagarna. Det gäller även i situationer då det skulle kunna framstå som

praktiskt eller bekvämt att ta genvägar. För övrigt tror jag att det i just det aktuella fallet borde ha varit möjligt för föräldrarna att förstå att deras överenskommelse väl kunde protokollföras men inte – utom när det gäller punkten 5 – få formen av ett beslut från tingsrätten.

Tingsrättens beslut från den 9 mars 2012

Ett beslut som inte är slutligt ska i den utsträckning det behövs ange de skäl som det grundas på (17 kap. 13 § första stycket rättegångsbalken). Av tidigare uttalanden från JO (se JO 2011/12 s. 55 med dnr 2006-2010) framgår att det i princip kan förutsättas att det är nödvändigt att ange skäl för interimistiska beslut avseende tvistiga frågor om vårdnad, boende och umgänge. Tingsrättens beslut från den 9 mars 2012 innehåller inte några skäl till varför umgänge med umgängesstöd förordnats. Som tingsrätten har anfört är detta en brist. Ytterligare brister är att beslutet inte innehåller någon begränsning av umgängesstödet till viss tid samt att kontakt inte togs med socialnämnden innan beslutet fattades.

Tingsrättens rutiner för målbevakning vid semestrar

Att H.A:s yrkande om sommarumgänge 2012 inte prövades alls är naturligtvis helt oacceptabelt. Som framgår av tingsrättens remissvar synes emellertid tingsrätten ha utarbetade rutiner för målbevakning vid t.ex. semestrar. Orsaken till underlåtenheten att pröva det interimistiska yrkandet från H.A. om sommarumgänge 2012 står således inte att finna i bristande rutiner utan måste härledas till den s.k. mänskliga faktorn.

Sammanfattning

Med anledning av ovanstående finner jag således att Thomas Arvefors ska kritiseras för utformningen av de interimistiska besluten från den 26 oktober 2011 och den 9 mars 2012 i den utsträckning jag nyss angett. Tingsrätten ska därtill kritiseras för underlåtenheten att pröva det interimistiska yrkandet om sommarumgänge som H.A. framställde inför sommaren 2012.

Vad H.A. i övrigt anfört föranleder inte någon ytterligare åtgärd eller något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.

Kritik mot en tingsfiskal vid Varbergs tingsrätt för utformningen av två förelägganden i ett ärende om anordnande av godmanskap

(Dnr 6541-2012)

Beslutet i korthet: I ett ärende om anordnande av godmanskap förelade tingsrätten överförmyndarnämnden att lämna förslag på god man. I två av föreläggandena skrev tingsrätten att chefen för överförmyndarförvaltningen kunde komma att förordnas som god man om inte förvaltningen kom in med ett förslag. Det första av dessa förelägganden kunde tolkas som att tingsrätten skulle kunna förordna förvaltningschefen oberoende av om hon samtyckte till detta. Dessutom hade det varit olämpligt att förordna förvaltningschefen som god man på grund av att det skulle rubba förtroendet för nämndens tillsynsfunktion. JO konstaterar att föreläggandena av dessa skäl strider mot regeringsformens krav på saklighet. Den tingsfiskal som utfärdat föreläggandena får kritik.

Anmälan

Göteborgs Överförmyndarnämnd framförde i en anmälan klagomål mot Varbergs tingsrätt. Nämnden anförde i huvudsak följande.

I ett ärende om anordnande av godmanskap förelade tingsrätten överförmyndarförvaltningen att komma in med ett förslag på god man. I föreläggandet angavs att chefen för förvaltningen skulle kunna utses för det fall något förslag på god man inte kom in. Föreläggandet var undertecknat av tingsfiskalen Sami Mlayeh. Efter ytterligare skriftväxling i ärendet avslog tingsrätten ansökan om godmanskap med hänvisning till att det inte fanns någon person att utse till god man.

Utredning

Handlingar i tingsrättens ärende Ä 108-12 begärdes in och granskades. Av dessa framgick bl.a. följande. I mitten av juli 2012 förelade tingsfiskalen Sami Mlayeh överförmyndarförvaltningen i Göteborgs stad att senast den 25 juli 2012 inkomma med förslag på god man (tingsrättens aktbil. 28). I föreläggandet erinrades förvaltningen bl.a. om sin skyldighet att yttra sig enligt 11 kap. 16 § fjärde stycket föräldrabalken och det angavs att om förslag på god man inte inkom inom den angivna tiden kunde chefen för överförmyndarförvaltningen komma att förordnas som god man. När överförmyndarförvaltningen senare meddelade tingsrätten att förvaltningen inte kunde lämna något förslag på god man skickade Sami Mlayeh även ett föreläggande direkt till chefen för överförmyndarförvaltningen. I föreläggandet informerades förvaltningschefen bl.a. om att tingsrätten övervägde att förordna henne som god man och hon bereddes tillfälle att yttra sig i frågan (tingsrättens aktbil. 32).

Ärendet remitterades därefter till tingsrätten för upplysningar om och yttrande över vilka överväganden som gjordes inför utfärdandet av de aktuella föreläggandena.

Tingsrätten (lagmannen Mats Sjösten) gav in följande remissvar.

Jag har tagit del av tingsrättens akt i målet.

Vidare har jag berett tingsfiskalen Sami Mlayeh att yttra sig över JO:s begäran.

Sami Mlayeh har anfört följande.

Det är riktigt att jag i föreläggande till Överförmyndarförvaltningen, Göteborgs stad, har angett att chefen för överförmyndarförvaltningen skulle kunna komma att förordnas om förslag på god man inte lämnades. Det är vidare riktigt att förvaltningschefen Eva Sundqvist i särskilt föreläggande av mig till henne har beretts tillfälle att yttra sig över tingsrättens övervägande att förordna henne som god man. Bakgrunden till att jag vidtog dessa extraordinära åtgärder är följande.

Handläggningen av ärendet före mitt tillträde som ansvarig domare

Ärendet inleddes vid Göteborgs tingsrätt den 19 maj 2011 genom att Överförmyndarnämnden i Mölndals kommun till tingsrätten överlämnade den enskildes ansökan, utredning från socialtjänsten samt läkarintyg. Överförmyndarnämnden avstyrkte att god man förordnades. Göteborgs tingsrätt övervägde att förordna en god man och förelade därför överförmyndarnämnden att lämna förslag på god man. Innan svar hade inkommit överlämnades ärendet, då sökanden hade flyttat, till Varbergs tingsrätt i januari 2012. Ärendet var då redan drygt ett halvår gammalt. Överförmyndarnämnden i Kungsbacka kommun, som nu hade övertagit ärendet, förelades att inkomma med förslag på eventuell god man samt åtagande från denne. Nämnden avstyrkte att god man förordnades och lämnade därför inget förslag på en sådan. I yttrandet angavs att tingsrätten fick återkomma om behov av ställföreträdare kvarstod. Efter kontakt med sökanden beslutade tingsrätten att ansökan skulle kompletteras med ett nytt läkarintyg.

Handläggningen av ärendet efter mitt tillträde som ansvarig domare

Jag tillträdde min tjänst i början av april 2012. I slutet på april inkom det kompletterande läkarintyget på grund av vilket jag fann det utrett att behov av god man förelåg och att förutsättningar i övrigt fanns att förordna en god man för sökanden. Överförmyndarnämnden förelades därför på nytt att inkomma med förslag på god man. Denna gång användes formuleringen ”Ni ska nu lämna förslag på lämplighetsprövad god man jämte samtycke från denne och från [sökandens namn]”. Min avsikt var således inte att inhämta ytterligare synpunkter från överförmyndarnämnden, utan att inhämta ett förslag på god man för att därefter kunna fatta slutligt beslut i ärendet.

Sökanden hade i maj folkbokförts i Göteborg, varför svar inkom från Överförmyndarförvaltningen, Göteborgs stad. Förvaltningen hänvisade till de två tidigare ansvariga överförmyndarnämndernas ståndpunkter, dvs. att förutsättningarna för anordnande av godmanskap inte förelåg. Förvaltningen lämnade inte heller nu något förslag på god man och angav som skäl för detta att förvaltningen inte var ansvarig för att tillse att god man fanns tillgänglig, utan att det var tingsrättens ansvar att tillse detta.

På grund av att överförmyndarförvaltningen inte delade läkarens uppfattning att behov av god man förelåg på grund av psykisk störning, förelade jag läkaren att utveckla motiveringen i läkarintyget. När den kompletteringen hade inkommit förelades överförmyndarförvaltningen ännu en gång att inkomma med förslag på god man. Föreläggandet finns

bifogat till överförmyndarförvaltningens JO-anmälan (tingsrättens aktbilaga 28).

Jag hade alltså tidigare konstaterat att godmanskap skulle anordnas jämlikt 11 kap. 4 § föräldrabalken. Detta eftersom behov av god man förelåg och behovet inte kunde tillgodoses på annat mindre ingripande sätt. Det är värt att notera att nämnda bestämmelse inte är fakultativ, utan däri anges att tingsrätten ska utse god man om förutsättningarna för det föreligger. Annorlunda uttryckt är rätten till god man en rättighet, och inte en förmån som utgår i den mån det finns resurser.

Det fanns dock inte något förslag på god man. Skälet till detta var att överförmyndarförvaltningen vägrade att lämna förslag på god man. Förvaltningen hänvisade till att det inte fanns någon skyldighet för överförmyndare att lämna ett sådant förslag. Det kan härvid noteras att tingsrätten inte har något tillsynsansvar för gode män och inte heller någon organisation för rekrytering av sådana. Ärenden om godmanskap utgör en del av ett stort antal mål och ärenden som domstolen ansvarar för. Överförmyndaren har däremot som en av sina huvudsakliga uppgifter att rekrytera gode män och förvaltare och att utöva tillsyn över dem. Även om det inte är uttryckligt reglerat torde det med hänsyn till hur lagstiftningen är utformad vara en självklarhet att överförmyndaren således har att efterkomma en begäran från domstolen om förslag på god man. Detta framgår också av Justitieombudsmannens uttalande i ämbetsberättelsen 2008/09 s. 476.

Som konstaterats ovan finns alltså en rätt för den enskilde sökanden att, om förutsättningarna föreligger, få en god man förordnad för sig. En vägran från överförmyndaren att över huvud taget lämna något förslag på god man riskerar dock att göra denna rättighet till en illusion. Detta eftersom tingsrätten som sagt saknar organisation och resurser för rekrytering av gode män. Skulle överförmyndaren inte dela tingsrättens uppfattning i fråga om behovet av god man är överförmyndaren däremot oförhindrad att, liksom enskilda parter, överklaga det slutliga beslutet i ärendet.

Eftersom det inte hade framkommit några andra skäl till överförmyndarförvaltningens vägran att lämna förslag på god man än att förvaltningen inte delade tingsrättens uppfattning om behovet därav, utfärdade jag ett mer utförligt föreläggande än vad som normalt krävs. I föreläggandet, alltså aktbilaga 28, finns en erinran om ovannämnda JO-uttalande, som förvaltningen alltså då fick kännedom om. I föreläggandet finns även den nu anmälda upplysningen att chefen för överförmyndarförvaltningen skulle kunna komma att förordnas som god man om förslag inte inkom i tid.

Jag har kontinuerligt under handläggningen samrått med rådmannen Hans Andrén och lagmannen Mats Sjösten och diskuterat frågan om hur domstolen ska förfara när överförmyndaren utan laglig grund vägrar lämna förslag på god man. Jag hade fått uppgift att chefer för sociala förvaltningar tidigare hade förordnats i en sådan situation. Det var dock mitt eget beslut att i föreläggandet till överförmyndarförvaltningen upplysa att chefen för förvaltningen kunde komma att förordnas. Tanken var att hänvisningen till JO-uttalandet, tillsammans med den aktuella upplysningen, skulle förmå överförmyndarnämnden att fullgöra sin skyldighet att lämna förslag. Innan föreläggandet skickades ringde jag chefen för överförmyndarförvaltningen och upplyste henne om att det skulle komma och att hon kunde komma att förordnas som god man om förslag inte inkom. Jag trodde därmed att förvaltningen skulle rätta sig efter föreläggandet och att ärendet slutligen skulle gå att avgöra.

Överförmyndarförvaltningen yttrade sig den 1 augusti och avstyrkte återigen att god man förordnades. Något förslag på god man lämnades inte heller. I yttrandet angavs att ”I fall rätten fortfarande överväger att

anordna godmanskap kan rätten återkomma till Överförmyndarförvaltningen för förslag på god man.” Efter telefonkontakt med överförmyndarförvaltningen fick tingsrätten till slut beskedet att förslag på god man skulle inkomma den 20 september. Den 14 september yttrade sig förvaltningen och anförde att samtliga 126 personer som anmält intresse för godmansuppdrag den 4 september hade tillfrågats om de velat åta sig uppdraget, men att förvaltningen inte kunde lämna något förslag på god man eftersom ingen visat intresse för uppdraget. Detta tycktes mig något märkligt eftersom det inte hade framkommit något om sökanden, så som exempelvis våldsamt eller hotfullt beteende, som i och för sig skulle kunna göra det svårt att finna någon som var villig att åta sig uppdraget som god man.

Ett förslag på god man saknades alltså alltjämt. Överförmyndarförvaltningen hade inte begärt anstånd eller på annat sätt visat intresse för att ytterligare medverka i ärendet. Eftersom tingsrätten har det yttersta utredningsansvaret kan domstolen emellertid inte utan vidare avslå en ansökan om godmanskap, om behov av det föreligger men förslag till god man saknas. Av kommentaren till föräldrabalken framgick att det inte finns något hinder att förordna en socialtjänsteman till god man. Jag gick igenom förarbetena till föräldrabalkens bestämmelser om gode män. Det framgick av dem att den allmänna medborgerliga skyldigheten att åta sig uppdrag som god man upphävdes på 1970-talet (se prop. 1974:142 s. 126-128, 170 och 179). Lagstiftaren förklarade i samband med detta inte hur domstolen skulle förfara om förslag på god man saknas, utan tycktes förutsätta att den situationen inte skulle komma att uppstå.

Jag utfärdade därefter ett föreläggande (aktbil. 32) ställt till Eva Sundqvist eftersom hon var chef över den myndighet som var ansvarig för att ta fram förslag på gode män. Till föreläggandet bifogades det yttrande i vilket överförmyndarförvaltningen angav att något förslag på god man inte kunde lämnas. I föreläggandet angav jag att tingsrätten övervägde att förordna Eva Sundqvist till god man för sökanden. Det var givetvis inte den bästa lösningen, men jag bedömde ändå att det var bättre än att sökanden helt stod utan god man. Om inte annat hade det kunnat fungera som en temporär lösning till dess överförmyndarförvaltningen hade utsett en ny god man med stöd av 11 kap. 4 § andra stycket sista meningen och 19 § föräldrabalken. Jag utgick från att Eva Sundqvist, så som chef för förvaltningen, skulle ta ansvar för den uppkomna situationen genom att endera acceptera uppdraget som god man eller att tillse att ytterligare ansträngningar gjordes för att ta fram ett förslag. Jag förutsatte även att Eva Sundqvist, med tanke på hennes position, kände till att uppdraget som god man är frivilligt, och att bestämmelsen om rätten till god man inte är fakultativ.

Av svaret från överförmyndarförvaltningen/Eva Sundqvist framgick med all önskvärd tydlighet att hon inte ville förordnas till god man. Då Eva Sundqvist inte var villig att åta sig uppdraget som god man och något förslag från hennes förvaltning inte förelåg återstod för tingsrätten att efterforska en möjlig god man i sökandens omgivning. Jag kontaktade således ett par socialförvaltningar, ett aktivitetscentrum dit sökanden gick, liksom sökanden själv och dennes fosterfar. Efterforskningarna ledde inte till att det framkom någon person som var villig att åta sig uppdraget. Jag nödgades därför till slut, den 16 oktober 2012, att avslå ansökan om godmanskap. Detta trots att det enligt min uppfattning var uppenbart att sökanden hade rätt att få en god man förordnad för sig.

Sammanfattning

Min uppfattning om vad som förevarit är således att ärendet har präglats av obstruktion och motvillighet från den myndighet som har som en av sina huvuduppgifter att ta fram förslag på god man. Det tog överförmyndarförvaltningen tio dagar att komma fram till att förvaltningen inte kunde lämna förslag på god man med motiveringen att det inte fanns någon villig att åta sig uppdraget. Detta efter att ärendet hade handlagts i nästan ett och ett halvt år. Att ansökan avslogs trots att sökanden hade behov av god man är naturligtvis högst otillfredsställande.

Jag har noterat att det för närvarande pågår en statlig utredning, Utredningen om bättre förutsättningar för gode män och förvaltare, som ska redovisa sitt uppdrag senast den 30 april i år. Enligt regeringens direktiv ingår i utredningsuppdraget bl.a. att överväga om överförmyndarens skyldighet att lämna förslag på ställföreträdare till tingsrätten bör framgå av lagen. Det är min uppfattning att utredaren bör uppmärksammas på den i detta ärende aktuella problematiken.

Mats Sjösten angav därefter följande.

Av yttrandet från Sami Mlayeh framgår utförligt hur ärendet har handlagts och vilka överväganden som legat bakom tingsrättens ställningstagande. Jag har inte något ytterligare att anföra i den delen utan övergår till att redovisa tingsrättens bedömning.

Tingsrätten är, om förutsättningarna i föräldrabalken är uppfyllda, skyldig att utse en god man för den som är i behov av detta. Som framgått av vad Sami Mlayeh har anfört är dessa regler inte fakultativa.

I ett liknande ärende som det nu aktuella hamnade tingsrätten också i den situationen att den aktuella kommunen sade sig inte kunna föreslå någon god man. Tingsrätten avslog därför framställningen om förordnande av god man. Efter överklagande uttalade hovrätten – Hovrätten för Västra Sverige, beslut den 25 juni 2011, ÖÅ 2293-11 – följande (markeringen med fetstil är gjord av mig).

Av det överklagade beslutet framgår att tingsrätten har gjort bedömningen att Y.K. har behov av god man för att bevaka sin rätt och förvalta sin egendom. Bedömningen grundar sig på två till tingsrätten ingivna läkarintyg och styrks ytterligare av ett nytt läkarintyg som Y.K. ingivit till hovrätten. Av handlingarna i ärendet framgår vidare att Y.K:s hjälpbehov inte kan tillgodoses på annat sätt. Vid sådant förhållande ska rätten enligt 11 kap. 4 § föräldrabalken besluta att anordna godmanskap och samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget.

Inför ett beslut om godmanskap kan rätten inhämta yttrande från olika personer och instanser, bl.a. överförmyndaren. Överförmyndaren är då skyldig att lämna domstolen sådana uppgifter som är av betydelse i ärendet (11 kap. 16 § fjärde stycket FB). Den skyldigheten måste anses innefatta att även lämna förslag på god man (se JO 2009/10 s. 426). Det är emellertid domstolen som har ansvar för att utredningen i ärendet är tillräcklig. Problem med att tillgodose den enskildes rätt till hjälp kan uppstå på grund av att, som överförmyndarförvaltningen påpekat, uppdrag som god man är ett frivilligt åtagande. **Något utrymme för rätten att avslå en ansökan endast på grund av att överförmyndaren – eller för den delen den enskilde själv – inte har kunnat lämna förslag på lämplig god man finns emellertid inte.** Hovrätten erinrar om att rätten kan begära yttrande från andra myndigheter än överförmyndaren, se 11 kap. 16 § andra stycket andra meningen.

På grund av det nu sagda, och då beslut i ärendet bör fattas av tingsrätten i första instans, bör ärendet återförvisas dit.

Med undanröjande av tingsrättens beslut visar hovrätten ärendet åter till tingsrätten för fortsatt handläggning.

Beskedet från hovrätten visar att det inte finns något utrymme för annat ställningstagande än att tingsrätten ska se till att en god man utses. Tingsrättens möjligheter att själv finna någon lämplig person är obefintliga. I en sådan situation som den som förekom i det av Göteborgs Stads Överförmyndarförvaltning till JO anmälda ärendet – vägran att föreslå en god man – ställs frågan på sin spets. Enligt tingsrättens uppfattning, som grundas på bestämmelserna i föräldrabalken och det nämnda avgörandet från hovrätten, ska överförmyndarförvaltningen acceptera tingsrättens bedömning att det föreligger behov av en god man och lämna ett förslag på en god man. Något annat handlingsalternativ för överförmyndarförvaltningen finns inte i den situationen.

Här ska kort nämnas att tingsrätten är väl medveten om att Högsta Domstolen den 9 november 2012, Ö 91-12, – dvs. i tiden efter tingsrättens nu behandlade handläggningsåtgärd – tagit ställning till frågan om rätten för en förvaltare att bli entledigad. Emellertid finns – som jag ser det – inte något i det avgörandet som leder till något annat ställningstagande än det som gjorts ovan beträffande överförmyndarnämndens skyldighet.

Som jag ser det har Sami Mlayeh gjort vad som står i hans och tingsrättens makt att tillgodose det aktuella behovet av en god man. Att i sista hand, när alla andra möjligheter är uttömda, överväga möjligheten att till god man förordna förvaltningschefen framstår som en rimlig och den enda möjliga åtgärden. Jag kan inte se att det finns någon som helst anledning att kritisera vad han gjort, tvärt om har han vidtagit alla och några till mått och steg som är möjliga i det föreliggande fallet.

Det som har förevarit är ett exempel på en brist i lagstiftningen som Sami Mlayeh påpekat. Den utredning som han nämnt kan komma att presentera en lösning på problemet.

Göteborgs Överförmyndarnämnd yttrade sig över remissvaret.

I ett beslut den 13 december 2013 anförde *JO Lindström* följande.

Bedömning

Inledning

I ett ärende om anordnande av godmanskap förelade tingsfiskalen Sami Mlayeh överförmyndarförvaltningen i Göteborgs Stad att komma in med ett förslag på god man. I föreläggandet erinrade han om förvaltningens skyldighet att yttra sig enligt 11 kap. 16 § fjärde stycket föräldrabalken, FB, samt angav att om något förslag inte kom in kunde chefen för förvaltningen komma att förordnas som god man. Efter att förvaltningen bl.a. meddelat tingsrätten att man trots ett stort antal förfrågningar inte kunde lämna något förslag på god man skickade Sami Mlayeh även ett föreläggande direkt till förvaltningschefen av vilket framgick att han alltså övervägde att förordna henne som god man. Förvaltningschefen bereddes tillfälle att yttra sig över detta.

Har överförmyndaren en skyldighet att lämna förslag på god man?

När en domstol enligt 11 kap. 4 § FB meddelar beslut om att anordna godmanskap för någon enskild ska domstolen samtidigt förordna en god man att utföra uppdraget. I andra fall tillkommer behörigheten att förordna god man överförmyndaren (se 11 kap. 4 § andra stycket FB).

Det är domstolen som har det huvudsakliga utredningsansvaret i ärenden om anordnande av godmanskap som handläggs vid domstolen. Domstolen ska ta

in det underlag som krävs för att ta ställning i ärendet. Bestämmelser som närmare reglerar detta utredningsansvar återfinns i 11 kap. 16 och 17 §§ FB.

Av 11 kap. 16 § andra stycket FB framgår att domstolen, om det inte är obehövt, ska inhämta yttrande från bl.a. överförmyndaren. Enligt fjärde stycket i samma bestämmelse är överförmyndaren skyldig att lämna domstolen sådana uppgifter som kan vara av betydelse i ärendet.

Som framgår av tingsrättens remissvar har dåvarande *chefsJO Nordenfelt* uttalat att hon anser att överförmyndarens skyldighet (enligt 11 kap. 16 § fjärde stycket FB) att yttra sig till tingsrätten också måste anses innefatta att lämna förslag på god man (eller förvaltare, se JO 2008/09 s. 476, dnr 3903-2006). I ett beslut den 13 februari 2013, dvs. efter det att Sami Mlayeh utfärdade de aktuella föreläggandena, har jag redogjort för min uppfattning att överförmyndaren inte har någon laglig skyldighet att lämna förslag på god man till tingsrätten men att det däremot är lämpligt att överförmyndaren bistår tingsrätten med att lämna sådana förslag (JO 2013/14 s. 573, dnr 1811-2012).

Utredningen om bättre förutsättningar för gode män och förvaltare har bl.a. med anledning av dessa två JO-beslut konstaterat att det verkar råda en oklarhet beträffande vad som gäller i detta avseende (SOU 2013:27 s. 194). Utredningen har därför föreslagit att det ska införas en lagstadgad skyldighet för överförmyndaren att lämna förslag på en lämplig god man eller förvaltare om det inte finns särskilda skäl mot detta (a.a. s. 195 f.). Någon absolut skyldighet föreslås inte eftersom det förekommer fall då det inte går att finna någon som vill åta sig ett visst uppdrag.

Det är alltså min uppfattning att tingsrätten, som lagstiftningen ser ut i dag, inte kan kräva att överförmyndaren lämnar ett förslag på en lämplig god man. Mot bakgrund av det tidigare JO-uttalandet finner jag dock inte skäl att rikta någon kritik mot Sami Mlayeh med anledning av hur han utformade sina förelägganden i detta avseende.

Förvaltningschefen som god man?

Enligt svensk rätt krävs att den som ska utses till god man samtycker till att åta sig uppdraget. I Sami Mlayehs första föreläggande står: ”Om inte förslag på god man inkommer inom nedan angiven tid kan chefen för Överförmyndarförvaltningen komma att förordnas som god man.” Föreläggandet kan enligt min mening tolkas som att tingsrätten skulle kunna förordna förvaltningschefen oberoende av om hon samtyckte till det.

Enligt 11 kap. 12 § första stycket FB ska rätten göra en lämplighetsbedömning av den som ska utses till god man. Chefen för överförmyndarförvaltningen är den som närmast svarar för nämndens tillsyn över gode män och nämnden kan uppdra åt henne att avgöra vissa grupper av ärenden. Att utse henne till god man skulle riskera att rubba förtroendet för nämndens tillsynsfunktion (se JO 1996/97 s. 425, dnr 5040-1995) och vore inte lämpligt.

I 1 kap. 9 § regeringsformen föreskrivs att domstolar ska iaktta saklighet i sin verksamhet. Enligt min mening strider det – av de skäl som jag redovisat – mot regeringsformens krav på saklighet att i de båda föreläggandena skriva att

tingsrätten skulle kunna komma att förordna förvaltningschefen till god man. Sami Mlayeh förtjänar därför kritik för hur han utformat föreläggandena.

Med dessa uttalanden avslutas ärendet.

Anmälan mot lagmannen vid Gotlands tingsrätt för innehållet i två informationsskrifter som hade skickats till bl.a. advokater med verksamhet på Gotland

(Dnr 472-2013)

Beslutet i korthet: Sveriges Advokatsamfund anmälde lagmannen Mikael Mellqvist vid Gotlands tingsrätt för att denne i två informationsskrifter till bl.a. advokater hade gett uttryck för vissa önskade förändringar i diverse rutiner på domstolen. Det gällde bl.a. utsättningen av mål och kallelser till förhandlingar, utskick av förundersökningsprotokoll via e-post, sändande av ”vanlig” post en gång per vecka och stängning av domstolen under vissa dagar för verksamhetsplanering. I beslutet konstaterar JO att det inte finns skäl till kritik mot Mikael Mellqvist.

Anmälan

Advokatsamfundet framförde i en anmälan, som kom in till JO den 25 januari 2013, klagomål mot lagmannen Mikael Mellqvist vid Gotlands tingsrätt. Klagomålen avsåg bl.a. synpunkter som Mikael Mellqvist hade gett uttryck för i två informationsskrifter (TGO-bulletin 12 – september 2012 och TGO-bulletin 13 – november 2012). Tingsrätten hade skickat skrifterna till verksamma advokater, åklagare och jurister på Gotland.

De två informationsskrifterna, som var fogade till anmälan, har i huvudsak följande lydelse [*utdrag ur dem, JO:s anm.*].

TGO-bulletinen 12 – september 2012 (publicerad den 1 oktober 2012)

Under en lång följd av år har tingsrätten rutinmässigt i förväg ”bokat” åklagare och advokater och inte kallat till förhandling förrän klartecken getts. Det har blivit mycket tungrott och tidskrävande.

Gotlands tingsrätt är enligt färsk statistik en ineffektiv tingsrätt. Kraven på att komma till rätta med det är rätt tuffa.

Det nu sagda innebär bl.a. att ”systemet” med att ”boka” åklagare och ombud i förväg inte kan tillåtas fortsätta.

För att diskutera hur vi kan ha det i stället bjuds alla intresserade in till en diskussion rörande dessa frågor **Tisdagen den 30 oktober 2012, kl. 15.30.**

Då kan vi också ta upp några frågor kring 1) elektronisk expediering [---].

TGO-bulletin 13 – november 2012 (publicerad den 1 november 2012)

• Utsättning/kallelser

- Till ordinarie ting kommer enbart kallelseförfarande via mail att användas, ca 3 månader i förväg. Om någon försvarare då inte kan ställa upp till kallad dag går det bra att höra av sig så byter vi ut det målet/de målen.
- I brådskande brottmål (mål med tidsfrister) mailas förfrågan med ett antal föreslagna förhandlingsdagar. Svar vilken/vilka dagar som passar/inte passar ska lämnas snarast. I förfrågningsunderlaget ska den tillfrågade ges tillfälle att, vid förhinder, hänvisa till annan i stället.

• Förundersökningsprotokoll

- Vid mötet den 30/11 [*rätteligen den 30/10, JO:s anm.*] var det många som uppgav att de föredrog att få förundersökningsprotokollet i pappersformat. Vid en snabb undersökning av hur det ser ut på andra tingsrätter kan man konstatera 1) flera sänder protokollet enbart via mail. 2) på flera håll sköter polis/åklagare detta ”rakt över”; tingsrätten är inte inblandad. 3) de flesta advokater som har haft synpunkter, vilka är få, har haft den synpunkten att de endast vill ha protokollet via mail. Av detta lilla axplock kan man givetvis inte dra några mer bestämda slutsatser av hur det totalt sett ser ut landet runt. Man kan dock dra den slutsatsen att översändande endast via mail inte är något gotländskt påfund och att det inte heller förefaller vara något som är kontroversiellt.
- Gotlands tingsrätt kommer fr.o.m. i dag att tillämpa bestämmelsen i 23 kap. 21 § fjärde stycket rättegångsbalken på det sättet att en försvarare utan särskild begäran och avgiftsfritt via mail kommer att tillställas en avskrift av förundersökningsprotokollet i dess helhet. Detta gäller alltså i de fall försvarare inte har utsetts före ansökan om stämning kommer in till tingsrätten. I dessa fall tillställs försvarare förundersökningsprotokoll genom polisens/åklagarens försorg. Om någon särskilt begär det kan tingsrätten – under en övergångsperiod för eventuell nyanskaffning av ”maskinpark” på advokatkontoren – fram till årsskiftet också tillhandahålla en utskrivet kopia på papper (att hämtas eller att skickas med post, inte fax).

• Snigelpost

- Vad gäller vanlig post kommer framöver den posten till åklagare, advokater m.fl. som regel endast sändas från tingsrätten en gång per vecka (inte som nu varje dag). Avsändandet sker torsdagar och posten bör nå er fredagar. Åtgärden är motiverad av att spara pengar.

• Stängt

- Från lunch torsdagen den 6 december till lunch fredagen den 7 december 2012 kommer tingsrätten i praktiken att hålla stängt. All personal befinner sig då på hemlig ort för att planera verksamhetsåret 2013 m.m.

Advokatsamfundet anförde bl.a. följande i sin anmälan till JO [*sammanfattning av JO, JO:s anm.*].

Generella utgångspunkter för anmälan

[– – –] Utifrån detta finner Advokatsamfundet Mikael Mellqvists förhållningssätt till rättssäkerhet, advokater och deras roll bekymmersamt. Advokatsamfundet menar vidare att lagmannens hanterande av vissa frågor i domstolen tydligt ger uttryck för en bristande förståelse för grundläggande

rättsstatliga principer, bristande respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna samt i vissa delar står i direkt strid med gällande rätt. Sammantaget finner Advokatsamfundet anledning till stark oro över hur Gotlands tingsrätt leds.

Synpunkterna nedan, som kommit till Advokatsamfundets kännedom under hösten 2012, måste ses i ljuset av tidigare reaktioner från Advokatsamfundets sida rörande Mikael Mellqvists agerande och hantering av olika frågor i sin egenskap av lagman för Gotlands tingsrätt.

Advokatsamfundet finner anledning att särskilt uppmärksamma följande frågor, vilka visar på ett agerande från Mikael Mellqvists sida som kan ifrågasättas utifrån gällande rättslig reglering, respekten för den roll advokater, särskilt försvarare, har samt den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet.

Kallelseförfarandet

Frågan om hur planering och utsättning av mål ska ske är av största vikt för advokaterna och deras klienter. Förståelse och hänsyn måste tas till advokaternas arbetssituation när förhandlingar planeras. Detta för att respektera klienternas rätt till det fria advokatvalet. Möjligheterna att till exempel byta klienter advokater emellan har starka begränsningar. Detta framgår av de vägledande reglerna om god advokatsed, som innehåller stränga bestämmelser om såväl jäv som lojalitet. Dessa omständigheter är påtagliga för advokater verksamma vid en domstol av Gotlands tingsrätts storlek.

Elektronisk expediering

Enligt 23 kap. 21 § fjärde stycket rättegångsbalken har den misstänkte eller dennes försvarare rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Har en offentlig försvarare förordnats för den misstänkte, ska en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen. Stöd för att tolka begreppet ”avskrift” i lagrummet på annat sätt än som utskrift i pappersformat saknas. Vidare har Domstolsverket, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten, Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten under 2012 träffat en överenskommelse rörande hur förundersökningsprotokoll till försvarare ska hanteras. Av överenskommelsen, som träffats på central nivå, framgår att i de fall förundersökningen letts av polis och försvarare har bestämts först efter att åtal väckts, ska domstolen tillhandahålla utskrifter av förundersökningsprotokoll till försvarare. Domstolsverket rekommenderade de allmänna domstolarna att träffa lokala överenskommelser med åklagare, polis och ombud.

Slutligen kan det ifrågasättas om det föreligger laglig möjlighet för en domstol att överföra förundersökningsprotokoll elektroniskt till försvarare. Detta mot bakgrund att av polisen inte har rätt att lämna ut mer än enstaka personuppgifter på automatiskt medium till försvarare. Vidare gäller Europakonventionen sedan 1995 som svensk lag. Rätten till en rättvis rättegång stadgas i artikel 6 i Europakonventionen. Utmärkande för en rättvis rättegång är att parterna är likställda i processen, equality of arms. För att den tilltalade inte ska ha en sämre möjlighet än åklagaren att utföra sin talan krävs det att den tilltalade får del av förundersökningsprotokollet på ett sätt som är lika hanterbart som åklagaren får. Särskilt i omfattande mål är det väsentlig skillnad om förundersökningen presenteras i elektronisk form eller på papper. För att kravet på en rättvis rättegång ska kunna uppfyllas är det likväl viktigt att alla rättens aktörer får del av förundersökningen med samma kvalitet (i fråga om text, diagram, skisser, fotografier m.m.).

Såväl domstolens förhållningssätt till kallelseförfarandet, som frågan om elektronisk expediering tycks vara föranlett av ett snabbhets- och effektivitetstänk från lagmannens sida. Effektivitet, eller att som enskild inom skälig tid få ett ärende eller ett mål avgjort, är visserligen ett rättsstatligt intresse. Domstolar måste emellertid också garantera enskilda medborgare,

inte bara effektivitet, utan också avgöranden som uppfyller höga krav på rättssäkerhet i form av kvalitet, stabilitet och opartiskhet. En snabb hantering och snabba avgöranden får inte ske på bekostnad av den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet.

Snigelpost

Det är av avgörande vikt att domar och beslut skickas så snart de har meddelats. Det kan inte anses godtagbart att upp till en vecka av överklagandefristen kan ha avlöpt innan den enskilde eller ombudet får del av den skriftliga domen eller beslutet. Vidare har expediering av förordnanden betydelse för advokatens möjlighet att planera sitt arbete och försvar av en klient. Att post normalt sett expedieras från domstolen en gång per vecka kan inte anses uppfylla ovan nämnda krav och är helt oacceptabelt.

”Stängd” domstol

Det är ett oeftergivligt krav att domstolar ska vara tillgängliga för den rättsökande allmänheten. Att i praktiken hålla stängt innebär en otillåten begränsning i de enskildas grundläggande fri- och rättigheter och tillgång till domstolarna.

Avslutande kommentar

Som framgår av bifogat material har Advokatsamfundet vid återkommande tillfällen de senaste åren haft anledning att i flera avseenden rikta kritik mot lagmannen för Gotlands tingsrätt. Advokatsamfundet finner med anledning av vad som anförts ovan det angeläget att lagmannens agerande granskas utifrån den rättsliga reglering som råder beträffande dels myndigheten och dess skyldigheter, dels advokatens roll i rättssamhället. Inte minst bör frågorna belysas utifrån respekten för den enskildes integritet och rättstrygghet.

Utredning

Ärendet remitterades till Gotlands tingsrätt som uppmanades att lämna upplysningar om vad som hade angetts i anmälan beträffande kallelseförfarandet vid tingsrätten, elektronisk expediering samt snigelpost och ”stängd” domstol. Tingsrätten skulle vidare redovisa sin bedömning av det som hade kommit fram.

Gotlands tingsrätt (Mikael Mellqvist) gav in ett remissvar enligt följande.

Kallelseförfarandet

Vad som i anmälan anges i denna del tar inte sikte på något särskilt förhållande, åtgärd eller beslut (mer än en inbjudan till ett diskussionsmöte) som härrör från Gotlands tingsrätt. Min bedömning är att det inte finns fog för någon kritik i denna del (om det nu kan anses att det här framförs någon kritik).

Elektronisk expediering

Bestämmelsen i 23 kap. 21 § fjärde stycket rättegångsbalken står här i fokus. Bestämmelsen ger en offentlig försvarare rätt att alltid utan särskild begäran få en avskrift av förundersökningsprotokollet. Den rätten har tingsrätten aldrig tummat på och kommer aldrig att tumma på. Sedan en tid tillbaka tillämpar tingsrätten – i likhet med andra tingsrätter – den på det viset

att offentliga försvarare *får avskriften av förundersökningsprotokollet överlämnat till sig på ett elektroniskt lagrat medium via e-post*. Det finns inget i bestämmelsens ordalydelse, dess förarbeten eller vägledande praxis som hindrar ett sådant förfaringssätt.¹

Bestämmelsens ändamål (funktion) är att en så pass viktig processaktör som en offentlig försvarare *utan kostnad eller besvär snabbt* ska få tillgång till det material som åklagaren har grundat sitt åtalsbeslut på. Detta ändamål ska tillgodoses genom att försvararen – *via något* medium – får en avskrift av informationen i protokollet. Och det ändamålet tillgodoses *särskilt väl* genom det av tingsrätten valda förfaringssättet.² Det kan tilläggas att det måste betraktas som en självklarhet att den som yrkesmässigt bedriver t.ex. advokatverksamhet har kompetens och utrustning för att kunna ta emot avskrifter i elektronisk form. Avsaknad av sådan kompetens och/eller utrustning torde i själva verket innebära att man inte kan komma i fråga för uppdrag som offentlig försvarare m.m. Min bedömning är att det i denna del inte finns fog för den kritik som här antyds i anmälan.

Snigelpost

Tingsrätten sänder *viss post* en gång i veckan till advokater och andra. Detta gäller *givetvis inte* sådant (domar och beslut t.ex.) där expedieringen är reglerad på särskilt sätt. Det gäller med samma *självklarhet inte* heller annan post som innehåller krav på att man ska efterkomma något inom en viss frist eller liknande. Det som avses är enbart post av mer trivial karaktär (jfr reklam) där det varken för avsändaren eller mottagaren spelar någon som helst roll när posten sänds. Min bedömning vad gäller ”snigelpost” är att det saknas fog för någon kritik (*om* det nu kan anses att det här framförs någon kritik).

”Stängd” domstol

Tingsrätten höll en personalkonferens med start vid lunch torsdagen den 6 december 2012 och med avslut vid lunch fredagen den 7 december 2012. Personalen befann sig under detta dygn på ett mindre hotell cirka 3 mil från kansliorten (Visby). Tingsrättens kansli var öppet och bemannat på vanligt sätt 3 timmar under torsdagen och 3,5 timmar under fredagen.

Åklagare och advokater med verksamhet på ön hade i god tid informrats om denna, tillfälligt och marginellt, begränsade tillgänglighet. Anslag vid tingsrätten gav vidare instruktioner om hur vi kunde nås (nämligen via telefon och e-post). *Beredskapen* att ta itu med *vilken tjänsteangelägenhet som helst*, t.ex. att förordna offentlig försvarare eller hålla häktningsförhandling, om så skulle ha behövts, var så gott som *omedelbar även bortsett från de 3 respektive 3,5 timmar* tingsrättens kansli var öppet som vanligt.

I 1 kap. 2 § femte stycket rättegångsbalken föreskrivs att en tingsrätts kansli ska hålla *öppet för allmänheten på bestämda tider*. I 5 § andra stycket

¹ I lagtexten talas om *avskrift (inte t.ex. utskrift)*. Såvitt jag känner till har ordalydelsen aldrig tillämpats på det sättet att personal vid domstolarna har suttit och skrivit av förundersökningsprotokoll. En hastig historisk efterforskning har gett vid handen att karbonkopior har förekommit, liksom kanske även stencilering. Under senare årtionden har uteslutande fotokopiering använts, varför det möjligen kan vara lätt att förledas tro att just sådan teknik (med uteslutande av annan) är föreskriven i bestämmelsen – vilket det alltså inte är.

² När det gäller vad anmälan hänvisar till i form av överenskommelser mellan Domstolsverket, Advokatsamfundet m.fl. och hemställan från Advokatsamfundet till regeringen ska det här endast påpekas att, även om anmälaren inte gillar det, så är svenska domstolar självständiga och oberoende enligt en föreskrift om det i regeringsformen (grundlag).

förvaltningslagen (som i viss, begränsad utsträckning, är tillämplig även på en domstol; se 1 §) föreskrivs en minsta öppetid om två timmar varje vardag. De två aktuella dagarna var tingsrättens kansli alltså öppet och bemannat tre timmar eller mer. Min bedömning är att det i denna del inte finns fog för någon kritik (*om* det nu kan anses att det här framförs någon kritik).

Advokatsamfundet kommenterade remissvaret. Mikael Mellqvist replikerade på dessa kommentarer.

I ett beslut den 27 februari 2014 anförde *JO Lindström* följande.

Bedömning

Inledning

Mot bakgrund av vad som kommit fram genom utredningen i ärendet när det gäller utsättningen av mål och kallelseförfarande vid domstolen, domstolens utskick av s.k. snigelpost samt ”stängningen” av domstolen under vissa dagar för verksamhetsplanering finner jag inte skäl att vidta någon ytterligare åtgärd eller göra något uttalande i dessa delar. Den fortsatta bedömningen kommer därför bara att behandla frågan om elektronisk expediering av förundersökningsprotokoll till försvarare.

Elektronisk expediering av förundersökningsprotokoll

En misstänkt eller hans försvarare har, så snart åtal har beslutats, rätt att på begäran få en avskrift av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Om en offentlig försvarare har förordnats för en misstänkt, ska en avskrift utan särskild begäran lämnas eller sändas till försvararen (23 kap. 21 § fjärde stycket rättegångsbalken, RB).

Samfundet har ifrågasatt om det finns en laglig möjlighet att överföra förundersökningsprotokoll elektroniskt till försvarare mot bakgrund av att polisen inte har rätt att lämna ut mer än enstaka personuppgifter på automatiskt medium till försvarare. Jag väljer att behandla den frågan först.

Normalt har en försvarare rätt att behandla sådana personuppgifter som finns i förundersökningsprotokoll inom ramen för sitt uppdrag. För att försvararen ska kunna behandla personuppgifterna krävs naturligtvis att det är tillåtet att lämna ut dem till honom eller henne. Samfundet har hänvisat till vad som gäller för polisen. Polisens rätt att lämna ut personuppgifter på medium för automatiserad behandling till bl.a. försvarare regleras i 2 kap. 20 § polisdatalagen (2010:361). Enligt den bestämmelsen får *enstaka* personuppgifter lämnas ut på medium för automatiserad behandling. Polisen kan alltså inte lämna ut förundersökningar elektroniskt till försvarare om det är fråga om mer än enstaka personuppgifter.

För domstolarna finns det ingen motsvarighet till polisdatalagen. Personuppgiftslagen (1998:204, PUL) reglerar inte särskilt på vilket sätt – elektroniskt eller på papper – som personuppgifter får lämnas ut. Det finns alltså för domstolarnas del ingen motsvarighet till inskränkningen till *enstaka* personuppgifter i polisdatalagen. I promemorian Domstolsdatalag (Ds 2013:10) föreslås en lag om behandling av personuppgifter i bl.a. domstolarnas rättskipande verk-

samhet. Den nya lagen föreslås innehålla en bestämmelse om att personuppgifter i ett mål eller ärende ska få lämnas ut på medium för automatiserad behandling till parter och deras ombud, biträden och försvarare. Inte heller i detta förslag finns alltså någon motsvarighet till polisdatalagens inskränkning till enskilda personuppgifter.

Det finns alltså varken i PUL eller i bestämmelser med anknytning till den något lagligt hinder mot att, från domstolens sida, överföra förundersökningsprotokoll elektroniskt till försvarare. Med den frågan klarlagd återstår huvudfrågan: var det rätt eller fel av Mikael Mellqvist att skriva som han gjorde i TGO-bulletinen om hur tingsrätten skulle skicka förundersökningsprotokoll till försvararna?

Både samfundet och Mikael Mellqvist har argumenterat om tolkningen av ordet ”avskrift” i 23 kap. 21 § RB. De är oeniga om en avskrift måste vara ett pappersexemplar eller om en elektronisk expediering kan vara en avskrift. Enligt min mening ligger det närmast till hands att anse att begreppet ”avskrift” är teknikneutralt och att 23 kap. 21 § RB inte hindrar elektroniska rutiner (se Ds 2003:29 bilaga 2 s. 137). Men det finns ytterligare en författning som är av intresse i sammanhanget.

Bestämmelser för domstolar och statliga förvaltningsmyndigheter om hur handlingar ska tillhandahållas finns i förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. Enligt förordningens 9 § bör en handling som ska tillhandahållas skickas med post om inte något annat har begärts. I 10 § föreskrivs dock att om det är lämpligt får en handling skickas med telefax eller elektronisk post eller på annat sätt tillhandahållas i elektronisk form. Ett förundersökningsprotokoll som en domstol ska skicka till en försvarare är en sådan handling som ska tillhandahållas enligt dessa bestämmelser.

2003 års förordning strider inte mot regleringen i 23 kap. 21 § RB utan är i den nu aktuella delen att se som en föreskrift om hur domstolen ska verkställa skyldigheten enligt rättegångsbalken att skicka en avskrift av förundersökningsprotokollet till försvararen. Och enligt förordningen är det alltså domstolen som avgör om det är lämpligt att använda t.ex. e-post när handlingar expedieras. Denna lämplighetsbedömning ska göras i varje enskilt fall, och bl.a. kan frågor om sekretess eller i övrigt känsliga personuppgifter inverka på bedömningen (se JO 1994/95 s. 63). Försvararens egna önskemål är naturligtvis också av betydelse. Vidare ska bestämmelserna i 31 § PUL om säkerhetsåtgärder beaktas. I Sveriges domstolar finns sedan den 21 oktober 2013 ett särskilt IT-stöd för att skicka s.k. säkra e-post som lagras på server. Med detta stöd kan domstolarna använda e-post vid korrespondens med parter och allmänhet även vid utskick av handlingar där personuppgifter av känslig karaktär förekommer (se Domstolsverkets riktlinjer för e-posthantering 2013-10-24, dnr 937-2009, s. 10 f.).

Mot bakgrund av hur bestämmelserna i 2003 års förordning är utformade kan det alltså inte hävdas att domstolen vid tillämpningen av 23 kap. 21 § RB enbart ska tillhandahålla protokoll eller anteckningar från förundersökningen i pappersform. Domstolen ska göra en saklig och objektiv bedömning i varje enskilt fall. Om domstolen efter en sådan prövning finner att det är lämpligt, får förundersökningen – hela eller delar av den – skickas med e-post.

Det som Mikael Mellqvist har skrivit i TGO-bulletinen 13 – november 2012 måste inte uppfattas som avvikande ifrån det som nyss har sagts. Uttalandena är generella och det framgår inte att en individuell bedömning av lämpligheten att skicka förundersökningen per e-post inte kommer att ske. Det finns inget underlag för att misstänka att hanteringen av förundersökningsprotokoll vid Gotlands tingsrätt har lett till att någon inte har fått en rättvis rättegång. Det har inte heller kommit fram att Mikael Mellqvists uttalanden på något annat sätt har lett till en felaktig eller olämplig hantering eller åtgärd i domstolens rättsskipning.

Det saknas därför skäl att kritisera Mikael Mellqvist för vad han har uttalat i TGO-bulletinen även i denna anmälda del.

Sammanfattning

I sin anmälan skriver Advokatsamfundet att Mikael Mellqvists agerande tydligt ger uttryck för en bristande förståelse av grundläggande rättsstatliga principer, bristande respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna samt i vissa delar står i direkt strid med gällande rätt. Samfundet skriver vidare att Mikael Mellqvists agerande kan ifrågasättas utifrån respekten för den roll advokater, särskilt försvarare, har samt den enskildes rättssäkerhet och rättstrygghet. Advokatsamfundet har i anmälan uttryckt oro över hur Gotlands tingsrätt leds.

Jag har som framgått inte funnit anledning att kritisera Mikael Mellqvist för det som Advokatsamfundet har anmält. Inte heller har vare sig min granskning inom ramen för detta ärende eller mina iakttagelser vid den inspektion av tingsrätten som jag genomförde i maj 2013 gjort mig orolig för hur tingsrätten leds.

Ärendet avslutas.

Kritik mot en rådman vid Linköpings tingsrätt för att han inte flyttade på tidpunkten för ett sammanträde för muntlig förberedelse när ett ombud som vidtalats av käranden var upptaget av en annan förhandling

(Dnr 1141-2013)

Beslutet i korthet: I ett familjemål anlät käranden en advokat som ombud. Advokaten begärde att tidpunkten för ett sammanträde för muntlig förberedelse skulle flyttas fram eftersom han hade andra åtaganden, men tingsrätten avslöt hans begäran. I JO:s beslut konstateras att det på grund av kärandens situation fanns skäl att flytta fram tidpunkten för sammanträdet. Domaren får kritik för sitt beslut.

Anmälan

Bengt L. framförde i en anmälan klagomål mot rådmannen Henrik Ibold vid Linköpings tingsrätt med anledning av handläggningen av en begäran om att flytta ett sammanträde för muntlig förberedelse i ett mål gällande bl.a. vårdnad om barn. Bengt L. uppgav bl.a. följande.

Han anmälde sig som ombud för A.K. vid tingsrätten. Eftersom han var upptagen av en förhandling vid en annan tingsrätt den dag som målet var utsatt till sammanträde för muntlig förberedelse (den 5 februari 2013) vände han sig till tingsrätten den 28 januari 2013 och begärde att sammanträdet skulle flyttas till ett senare datum. Den 29 januari 2013 meddelade tingsrätten genom Henrik Ibold följande beslut, vilket antecknades på hans begäran:

Enligt vid tingsrätten vedertagen ordning ställs förhandling inte in av den anledningen att ombud som anmält sig efter tingsrätten kallat har förhinder, såvida inte särskilda skäl är för handen. Hemställan avslås därför.

Han fick ingen ledning i frågan om vad som skulle kunna utgöra ”särskilda skäl”. Han påpekade därefter i en skrivelse till tingsrätten att den person som han företrädde levde under skyddad adress på ett särskilt skyddat boende och att hon således befann sig i en särskilt utsatt situation. Detta utgjorde enligt ett beslut meddelat av Henrik Ibold den 30 januari 2013 inte särskilda skäl att ändra tingsrättens beslut den 29 januari 2013, och han förelades samtidigt att senast den 13 februari 2013 komma in med fullmakt. Detta besked fick till följd att han frånträdde uppdraget och att klienten fick anlita ett nytt ombud.

Utredning

Handlingar i tingsrättens mål T 4263-12 begärdes in och granskades. Av handlingarna framgick bl.a. följande.

Den 30 november 2012 gav A.K. in en ansökan om stämning till tingsrätten och framställde yrkanden om äktenskapsskillnad och ensam vårdnad om parternas barn. Yrkandet om ensam vårdnad framställdes även interimistiskt. A.K. uppgav att hon såg det som angeläget och brådskande att få ett interimistiskt beslut. Av ansökan om stämning framgick även att A.K:s dåvarande make var åtalad för brott mot henne. Tingsrätten utfärdade stämning i målet, och den 20 december 2012 gavs ett skriftligt svaromål in. Samma dag kontaktade A.K:s målsägandebiträde i brottmålet tingsrätten och bad domstolen påskynda handläggningen av vårdnadsmålet och kalla till muntlig förberedelse så snart som möjligt. Den 2 januari 2013 kallade tingsrätten till sammanträde för muntlig förberedelse den 5 februari 2013. Av en anteckning i dagboken framgår att kallelsen till A.K. kom i retur den 9 januari 2013 och då skickades ut på nytt via Skatteverkets förmedlingsuppdrag. Den 28 januari 2013 gav Bengt L. in en skrivelse och uppgav att han hade kontaktats av käranden, att han skulle träffa henne dagen därpå och att han därefter skulle komma in med en fullmakt. Han uppgav också att han inte hade möjlighet att närvara vid den muntliga förberedelsen den 5 februari 2013 – på grund av en annan förhandling – och att han därför begärde att sammanträdet skulle flyttas till ett senare datum. Den 29 januari 2013 fattade Henrik Ibold beslut om att inte ställa in den muntliga förberedelsen. Samma dag gav Bengt L. in en ny skrivelse där han ifrågasatte beslutet, varpå Henrik Ibold den 30 januari 2013 meddelade att beslutet från den 29 januari 2013 stod fast.

Ärendet remitterades till tingsrätten för upplysningar och yttrande om handläggningen av det aktuella målet såvitt avsåg de omständigheter som framfördes i Bengt L:s anmälan.

Tingsrätten (lagmannen Rolf Holmgren) gav in följande remissvar.

Med anledning av Bengt L:s anmälan har Henrik Ibold avgivit följande undertrytande till mig.

Den i remissen upptagna beskrivningen av händelseförloppet är riktig, varför jag inte har något att tillägga i denna del. Vad beträffar synpunkterna i anmälan vill jag dock framhålla att fråga är om ett förberedande sammanträde bort flyttas, inte parts rätt att anlita valfritt ombud. För det fall sammanträdet inte flyttas kan biträde och närvaro ofta ske genom ställande av annan i ombudets ställe. Även om så inte sker innebär detta inte att ombudet inte kan biträda sin huvudman; handläggningen av målet upphör ju inte efter sammanträdet. Förberedelsen fortsätter skriftligt. Part kan också påkalla fortsatt muntlig förberedelse om det skulle finnas behov av detta.

För egen del har jag följande synpunkter. Det är den för ett visst mål ansvarige domaren som avgör om en utsatt förhandling ska flyttas eller inte. ”Vedertagen ordning” betyder inte att tingsrätten har fattat något beslut om hur en begäran om flyttning ska behandlas. Jag kan inte minnas att vi domare ens har diskuterat den frågan under den tid om 3½ år som jag varit på tingsrätten. Men det är min tro och förhoppning att domarna är restriktiva med att flytta förhandlingar i situationer som den Bengt L:s anmälan gäller. [...]

Det finns goda skäl för restriktivitet. Det är angeläget att handläggningen och avgörandet av mål inte fördröjs. Det gäller inte minst familjemål. Det numera i olika sammanhang betonade kravet på avgörande inom rimlig tid parat med domstolarnas arbetsbelastning, gör att det finns mindre utrymme än kanske förr att flytta på utsatta förhandlingar. När en part framför en begäran om att en utsatt förhandling ska flyttas fram, måste domstolen göra en avvägning mellan å ena sidan den partens önskemål och de framförda skälen för att parten ska få biträdas av en viss advokat och, å den andra sidan, kravet på effektivitet, tidsaspekter, målets karaktär och, inte minst, motpartens berättigade intressen. Ett nej på en begäran om flyttning innebär inte att parten inte får välja det ombud han eller hon vill. Som Henrik Ibold anført finns det ofta möjlighet att lösa förhandlingsfrågan genom att ombudet sätter någon i sitt ställe. Det gäller inte minst vid en förberedelse i familjemål där ombudets uppgift nästan uteslutande består i att redogöra för sakförhållanden.

Jag har numera funnit att JO vid ett par tillfällen prövat frågor som liknar den som Bengt L. väckt, t.ex. 1963 s. 76 och 1964 s. 50, som dock båda gällde brottmålsförhandlingar. Som JO framhåller i fallet från 1963 är det en avvägnings- och bedömningsfråga om en utsatt förhandling ska ställas in eller inte när den advokat som parten vill anlita inte kan medverka på grund av engagemang i en annan samtidigt utsatt förhandling.

I det mål som Bengt L:s anmälan rör, framförde käranden i sin stämningsansökan – på goda grunder kan tyckas – att saken var brådskande och hon upprepade den synpunkten via sitt målsägandebiträde ett par veckor senare när hon begärde skyndsamt handläggning. När sedan frågan om att flytta förhandlingen blev aktuell framförde hon inget egentligt skäl till varför hon vid den förberedande förhandlingen måste biträdas av just Bengt L. Mot denna bakgrund tycker jag att Henrik Ibold gjorde en högst rimlig avvägning och bedömning när han bestämde att inte flytta förhandlingen.

Bengt L. kommenterade tingsrättens remissvar.

I ett beslut den 29 april 2014 anförde *JO Lindström* följande.

Rättslig reglering

En part har rätt att föra sin talan genom ombud (12 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken, RB).

Enligt 32 kap. 4 § RB får rätten, om den före ett sammanträde finner att det föreligger en omständighet som kan antas helt eller delvis utgöra hinder mot att hålla sammanträdet, bestämma en ny tid för sammanträdet. Av 32 kap. 8 § RB framgår vad som utgör s.k. laga förfall.

Rätten har ett ansvar för att driva förberedelsen i ett mål med inriktning på ett snabbt avgörande av målet (42 kap. 6 § tredje stycket RB). Förberedelsen sker vid sammanträde eller genom skriftväxling eller annan handläggning. Om det är lämpligt får olika former av förberedelse förenas (42 kap. 9 § första stycket RB). Rätten ska successivt besluta om de olika åtgärder som behövs under förberedelsen och efter hand avgöra vilken form förberedelsen bör ha i olika skeden. När ett skriftligt svaromål har kommit in till rätten ska sammanträde hållas så snart som möjligt, om det inte med hänsyn till målets beskaffenhet är lämpligare med fortsatt skriftväxling (42 kap. 9 § tredje stycket RB). Snabbheten får dock inte drivas så långt att rättssäkerheten kommer i fara. En förhandling kan t.ex. behöva ställas in för att en part ska kunna biträdas av ett önskat ombud (se JO 1988/89, s. 345).

Bedömning

Bengt L. blev kontaktad av A.K. när det familjemål i vilket A.K. var kärande redan var utsatt till sammanträde för muntlig förberedelse. A.K. ville att Bengt L. skulle vara hennes ombud i målet. Eftersom Bengt L. var upptagen av en annan förhandling den dag som sammanträdet skulle hållas kontaktade han tingsrätten och begärde att tidpunkten för sammanträdet skulle flyttas till ett senare datum.

Henrik Ibold beslutade att inte flytta sammanträdet till ett senare datum. Inte heller sedan Bengt L. uppgett att A.K. levde under skyddad adress på ett särskilt skyddat boende och befann sig i en utsatt situation bestämde Henrik Ibold att tidpunkten för sammanträdet skulle ändras.

A.K:s situation och målets karaktär talar enligt min mening för att hon i möjligaste mån borde ha fått möjlighet att företrädas av det ombud som hon kände förtroende för och själv hade valt. Jag utgår vidare från att A.K. i sina kontakter med Bengt L. hade förstått och accepterat att sammanträdet skulle behöva flyttas till en senare tidpunkt om han skulle kunna företräda henne vid detta. I målet hade dock framförts omständigheter som talade för att det fanns ett behov av skyndsamt handläggning, och ett sådant behov hade också påtalats av A.K. själv. Bengt L. hade såvitt är känt inte företrätt A.K. tidigare, och det har inte framkommit att han av någon annan anledning hade särskilt god kännedom om hennes förhållanden.

Jag är av uppfattningen att en domstol bör visa beredvillighet att tillmötesgå parters och deras ombuds önskemål om tidpunkt för sammanträde för muntlig förberedelse och att domstolar bör undersöka möjligheten att ändra en sådan tidpunkt om det visar sig att det utsedda ombudet inte kan komma på den från början bestämda tiden. Det kan dock inte krävas att ett sammanträde skjuts upp

någon längre tid därför att ombudet är förhindrad att infinna sig under en påtagligt lång tid. Hänsyn måste också tas till domstolens arbetsförhållanden och det faktum att den har en skyldighet att se till att mål blir handlagda så skyndsamt som möjligt.

Frågan om huruvida sammanträdet borde ha flyttats till en annan dag var alltså en bedömningsfråga, och Henrik Ibold hade att väga olika intressen mot varandra. För min del anser jag att upplysningarna om A.K:s utsatta situation borde ha lett till slutsatsen att det var särskilt angeläget att inte arrangera förfarandet så att det blev svårare för henne än nödvändigt och att hänsynen till henne borde ha tillmätts en avsevärd tyngd vid intresseavvägningen. Henrik Ibolds beslut medförde att A.K. med en veckas varsel behövde hitta ett nytt ombud som hon hade förtroende för och som hade möjlighet att komma till sammanträdet den 5 februari 2013. När Henrik Ibold avsåg Bengt L:s begäran om att flytta sammanträdet beaktade han enligt min mening inte tillräckligt A.K:s intresse av att vid detta företrädas av det ombud som hon själv hade utsett. Henrik Ibold kan inte undgå kritik för hur han hanterade frågan.

Vad Bengt L. i övrigt har anfört ger inte anledning till några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.

Kritik mot en nämndeman vid Solna tingsrätt för att han använde sin mobiltelefon under pågående huvudförhandling

(Dnr 2340-2013)

Beslutet i korthet: Under en huvudförhandling använde en nämndeman sin mobiltelefon för att skicka ett meddelande. I JO:s beslut konstateras att en domare måste ha hela sin uppmärksamhet riktad på själva förhandlingen och att det därför inte är förenligt med domaruppgiften att syssla med ovidkommande saker under förhandlingen, t.ex. att skicka meddelanden med sin telefon. Dessutom kan den som är inblandad i en rättegång bli illa berörd om en domare använder sin telefon under förhandlingen.

Anmälan

Fredrik S-P. framförde i en anmälan klagomål mot en nämndeman vid Solna tingsrätt med anledning av att nämndemannen började använda sin mobiltelefon under Fredrik S-P:s slutanförande i ett mål.

Utredning

En utskrift av dagboken och anteckningarna från huvudförhandlingen den 18–19 april 2013 i tingsrättens mål T 10345-11 begärdes in och granskades.

Muntliga upplysningar begärdes in från rådmannen Lena Klintefall, som uppgav bl.a. följande. Under Fredrik S-P:s plädering påtalade han att den nämndeman som satt längst till höger om Lena Klintefall hade sin mobiltelefon

framme och skickade sms. Hon hade själv inte upptäckt detta men kunde då Fredrik S-P. påpeka saken konstatera att nämndemannen hade mobiltelefonen framme. Nämndemannen lade då omgående bort telefonen. När huvudförhandlingen var avslutad talade Lena Klintefall med nämndemannen om det inträffade. Han angav att han hade tagit fram telefonen för att boka om ett möte. Lena Klintefall informerade honom om att det inte är lämpligt att göra sådant under pågående förhandling.

Ärendet remitterades till Solna tingsrätt för upplysningar om och yttrande över det som Fredrik S-P. uppgav i sin anmälan. Tingsrätten (lagmannen Mari Heidenborg) lämnade följande remissvar.

Det är riktigt att en av nämndemännen, Jan Borg, använde sin mobiltelefon för att skicka ett textmeddelande under ombudets, jur. kand. Fredrik S-P:s, plädering i det aktuella målet. Det är också riktigt att detta påpekades av Fredrik S-P. och att Jan Borg då omgående lade bort mobiltelefonen.

Det inträffade föranledde Lena Klintefall att, omedelbart efter förhandlingen, ta upp saken med Jan Borg och påtala det olämpliga i hans agerande. Suzanne Dicander, som ansvarar för nämndemannafrågorna vid tingsrätten, har också varit i kontakt med Jan Borg med anledning av händelsen och har försäkrat sig om att denne har uppfattat det olämpliga i att använda sin mobiltelefon under pågående förhandling. Det har vid bägge dessa tillfällen tydligt framgått att Jan Borg tagit till sig den kritik som riktats mot honom. Det har också framkommit att han var väl medveten om att mobiltelefoner inte får användas under pågående förhandling och han har förklarat att han agerade av ren tanklöshet. Det har vidare klargjorts att Jan Borg inte var ouppmärksam i sådan grad att han inte kunde ta ställning i avgörandet.

För mig som domstolschef är det mycket viktigt med förtroendefrågor och hur tingsrättens medarbetare uppfattas av parter och av andra som kommer i kontakt med oss. Tingsrätten arbetar också aktivt med dessa frågor, varav en viktig aspekt självfallet är hur rättens ledamöter, inklusive nämndemännen, uppträder i förhandlingssituationen. Vi har bl.a. ett pågående projekt där vi inhämtar synpunkter från olika externa aktörer. Våra nämndemän kommer att på lämpligt sätt få del av de inkomna synpunkter som rör dem eller annars är av intresse för dem.

Tingsrätten arbetar också aktivt med utbildning av de nämndemän som tjänstgör här. Vi har varje år introduktionsutbildning för nya nämndemän, där vi bl.a. fokuserar på nämndemännens roll och uppträdande i rätten.

Jan Borgs agerande i den nu behandlade situationen var självfallet mycket olyckligt. Det finns dock inte något som tyder på att det varit annat än en engångsföreteelse som skett av ren tanklöshet.

Fredrik S-P. har fått tillfälle att yttra sig över tingsrättens remissvar.

I ett beslut den 24 april 2014 anförde *JO Lindström* följande.

Bedömning

Det som händer under en förhandling i en domstol ska ligga till grund för domstolens dom i målet. Den som är domare i en rättegång måste därför ha hela sin uppmärksamhet inriktad på själva förhandlingen. Om man har missat någonting på grund av att man har varit ouppmärksam, kan det finnas risk för att man inte har all information som krävs för att avgöra målet på ett riktigt sätt. Det betyder att det inte är förenligt med domaruppgiften att syssla med ovidkommande saker under förhandlingen, t.ex. att skicka meddelanden med sin telefon.

Till detta kommer, som tingsrätten skriver i sitt yttrande, frågan hur tingsrättens medarbetare uppfattas av dem som kommer i kontakt med domstolen. En domstolsförhandling är en allvarlig sak för de inblandade, något som man förbereder sig väl inför och ofta också oroar sig för. Det behövs inte mycket fantasi för att förstå att den som är inblandad i en rättegång kan bli illa berörd om en domare använder sin telefon under förhandlingen.

Jan Borg förtjänar alltså kritik för att han skickade ett meddelande med sin telefon under Fredrik S-P:s slutanförande.

Ärendet avslutas.

Allvarlig kritik mot lagmannen vid Kalmar tingsrätt för att han har hjälpt en part att skriva en inlaga till hovrätten

(Dnr 6796-2013)

Beslutet i korthet: I ett ärende om kontaktförbud har tingsrättens beslut överklagats till hovrätten. Lagmannen vid tingsrätten har hjälpt en av parterna att skriva en inlaga till hovrätten. Lagmannen har därmed handlat i strid med regeringsformens regel om saklighet och opartiskhet. Han får allvarlig kritik.

Initiativet

Kalmar tingsrätt (rådmannen Carl-Erling Halldin och tre nämndemän) beslutade den 7 november 2013 att meddela Thomas N. förbud att under viss tid besöka eller på annat sätt ta kontakt med eller följa efter Linda P. Thomas N. överklagade tingsrättens beslut till Göta hovrätt. I ett klagomålsärende hos JO (dnr 6479-2013) rekviderade JO handlingar från Göta hovrätt. Bland de handlingar som kom in från hovrätten fanns e-postväxling den 21 november 2013 mellan Linda P. och lagmannen Conny Jörneklint vid Kalmar tingsrätt.

Den 21 november 2013 kl. 3.33 skickades ett e-postmeddelande från Linda P. till Conny Jörneklint med följande lydelse.

Du skrev att man inte kan åberopa tre kartonger, hur skulle jag ha gjort då, enligt dig, för att åberopa dessa, för du har ju ändå sagt att jag ”åberopade ju inte materialet”, hur skulle jag då ha gjort det enligt dig för att detta hade tagits in i ärendet? När jag lämnade dem personligen första gången var jag hos er, då gick det tydligen bra att åberopa, men inte nu? Vad är skillnaden? Kan du förklara så en dum djävel som jag som inte är juridiskt skolad förstår? Jag håller med om att du är artig men din personal är ju under all kritik tyvärr.

Samma dag kl. 7.23 skickade Conny Jörneklint ett svar på e-postmeddelandet med följande lydelse.

Man skulle kunna skriva ung så här:

Som grund för min ansökan om kontaktförbud har jag åberopat att NN kontinuerligt dag efter dag, vecka efter vecka är ut och är in har gjort sig skyldig till brott mot mig i form av förolämpning, förtal, grovt förtal och ofredande bestående i att han skrivit bl.a. på mitt eget forum om hur ful jag

är, hur ful min kropp och mina kroppsdelar är i mycket kränkande och kvinnoförnedrande ordalag, att han har utpekad mig som brottslig eller klandervärd genom att skriva att jag är prostituerad eller att jag begår brott mot andra människor, att dessa skrivningar förekommer i en sådan omfattning att det är mycket trakasserande samt att jag inte på något sätt provocerat honom att skriva dessa kränkningar. Att NN inte är dömd för brott mot mig saknar betydelse i sammanhanget eftersom jag förgäves anmält NN för brott men då polis och åklagare vägrat att föra talan om detta och då jag själv saknar ekonomisk förmåga att driva enskilt åtal. Jag åberopar som bevisning alla de skärmdumpar som jag gett in i detta ärende samt i ärende Å? (Jag har inte nummer nu) till styrkande av alla de brott som NN begått mot mig, att detta har pågått under flera år samt att omfattningen är så stor att skrivierna är sådana trakasserier som ingen människa ska behöva tåla. Det är nödvändigt med ett kontaktförbud för att förmå NN att upphöra med sina trakasserier och brott mot mig.

Samma dag kl. 13.15 vidarebefordrade Linda P. sitt eget meddelande och Conny Jörneklints svar till Göta hovrätt tillsammans med ett meddelande av följande lydelse.

Connys förklaring stämmer mycket bra på mig, så bra att jag skulle kunna ha skrivit den själv. Jag åberopar Connys skrivelse i mitt ärende för det som N. utsätter mig för.

Den 21 november 2013 kl. 7.42 skickades ett e-postmeddelande från Conny Jörneklint till Linda P. med följande lydelse.

Man skulle kunna tillägga – när man talar om förtälet – att förtälet är grovt eftersom det är framfört på nätet där det når miljontals människor.

Samma dag kl. 13.17 vidarebefordrade Linda P. detta meddelande till Göta hovrätt tillsammans med ett meddelande av följande lydelse.

Ja, det N. har skrivit om mig på Flashback har lästs av drygt en halv miljon människor... Jag åberopar även detta.

Med anledning av innehållet i meddelandena beslutade jag den 6 december 2013 att i ett särskilt ärende ta upp till granskning hur dessa e-postmeddelanden förhåller sig till reglerna i 1 kap. 9 § regeringsformen, RF.

Tingsrätten uppmanades därefter att yttra sig över den nämnda frågan och redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

Tingsrättens yttrande

Tingsrätten (Conny Jörneklint) lämnade följande svar.

Eftersom den fråga som väckts ligger mig mycket varmt om hjärtat vill jag lägga fram bakgrunden enligt följande.

När jag var tingsnotarie trädde lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden i kraft. Lagen byggde på att rätten i enlighet med 6 § i lagen skulle vägleda parterna vid talans utförande samt tillse att tvistefrågorna blev klarlagda och målet utrett efter vad dess beskaffenhet krävde. I förarbetena uttrycktes bl.a. följande.

Vad beträffar rättens materiella processledning i övrigt har inte från något håll bestritts att det kan vara förenat med betydande svårigheter för parterna i ett dispositivt tvistemål att förstå vilka omständigheter som är av avgörande betydelse i målet och därmed också att lägga fram dem

för domstolen. Det kan alltså inträffa att part underlåter att åberopa omständighet som är till hans förmån. På motsvarande sätt kan parterna ha svårt att bedöma vad som behöver bevisas och vilka krav som gäller i fråga om bevisning. Som framgår av det föregående är rättens möjligheter enligt RB:s regelsystem [*rättegångsbalken, JO:s anm.*] att bistå parterna i dessa avseenden mycket begränsade. Uppenbarligen föreligger på grund härav, i synnerhet när part inte har biträdeshjälp, vissa risker för oriktiga domstolsavgöranden. Denna ordning ansågs under förarbetena nödvändig för att rätten inte ens skulle få sken av att ta parti för den ena parten.

När nu ett förfarande föreslås som bygger på att part i regel inte skall ha biträdeshjälp i rättegången är det som jag har framhållit tidigare nödvändigt att rätten får en mer aktiv roll än som följer av RB. Rätten måste i högre grad än f. n. kunna bistå parterna så att underlag i görligaste mån skapas för ett riktigt avgörande i det enskilda fallet. Det är alltså nödvändigt att nuvarande regler ändras.

Det förenklade förfarandet måste alltså kunna innefatta en i viss mån utredande verksamhet från domstolens sida. Som framhålls i PM bör domaren kunna gå längre än till att försöka avhjälpa ofullständighet eller otydlighet. Genom frågor till parterna bör han kunna efterforska om det finns någon omständighet som inte har berörts i målet. Skulle så vara fallet bör han direkt påpeka detta för parten. En sådan efterforskning måste dock ske med försiktighet så att den inte leder till att förfarandet blir tungrott och vidlyftigt. Beträffande bevisningen bör domaren kunna framhålla för part att viss omständighet måste bevisas eller, i uppenbara fall, att den åberopade bevisningen förefaller vara otillräcklig. Han bör vidare kunna fråga parterna om det finns någon som kan uttala sig om ett tvistigt och för målets utgång relevant sakförhållande. Framkommer det då – eller i övrigt under handläggningen – att någon lämpligen bör höras som vittne, bör domaren vara oförhindrad att påpeka detta för parterna.

Propositionen utgick från att en eller flera tjänstemän vid domstolen fick rollen att biträda båda parter i det förenklade förfarandet med hjälp att finna rätt grunder och att utforma sin talan på ett adekvat sätt. Jag fick – när jag hade fått tillräcklig erfarenhet som tingsnotarie – uppgiften att biträda parter på det sätt som förutsattes i lagens förarbeten. Eftersom fiskaler inte fick handlägga den här typen av mål fick jag också senare som tingsfiskal uppgiften att biträda parterna i dessa mål.

Denna uppgift passade mig mycket väl och låg helt i linje med mina värderingar att parterna borde få hjälp att finna sina juridiska ståndpunkter och att klä sin talan i juridisk språkdräkt. Det innebar att man som tjänsteman vid domstolen var skyldig att efter sin bästa förmåga hjälpa parterna att utforma sin talan och att finna de juridiska grunder, som kunde ha bäst möjlighet att vinna framgång. I praktiken innebar det att man den ena veckan hjälpte en part att utforma sin stämningsansökan och att man i nästa vecka hjälpte svaranden i samma mål att utforma sina grunder för bestridandet.

Detta kom att prägla min inställning till de människor som en domstol har att betjäna i sin verksamhet. Jag fick en möjlighet att – som jag själv brukar uttrycka det – ställa min kunskap till allmänhetens förfogande. Det behöver knappast poängteras att det är självklart att båda parter i ett förfarande får sitt behov av hjälp tillgodosett. Denna syn har blivit min ledstjärna och som jag också som chef har försökt att i mån av förmåga föra över till mina medarbetare.

Rättsutvecklingen innebar att reglerna i den s.k. småmålslagen sedermera inarbetades i rättegångsbalken och att jag som domare kom att handlägga dessa s.k. FT-mål. Jag måste erkänna att jag alltid funnit en njutning i att biträda båda parter i målet med råd för att deras resp. talan skulle bli så

gott utformad som möjligt. Jag har aldrig tidigare fått någon kritik för att jag skulle ha hjälpt den ena parten för mycket eller att jag skulle framstått som partisk. Jag har dock alltid strävat efter att hjälpa till att utforma resp. parts talan i målet efter min allra bästa förmåga. Jag har själv aldrig upplevt att det har inneburit något problem för mig när jag senare dömt i målet efter hörande av parter och vittnen att behålla opartiskheten vid prövningen av målet.

I ett domstolsärende har domstolen enligt 12 § lagen (1996:242) om domstolsärenden en skyldighet att genom frågor och påpekanden försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Detta innebär att domstolen ska se till att parternas grunder för ansökan eller yrkande blir adekvata och att parterna får hjälp att anpassa sin talan efter de rättsregler som styr den situation som ska prövas i ärendet. I praktiken har parterna sällan några ombud i den här typen av ärenden. Det innebär att domstolen även i dessa fall har en skyldighet att hjälpa parterna på ömse sidor att utforma sin talan.

I det konkreta fallet kan jag säga att jag under en följd av år har mailväxlat med båda parter i kontaktförbudsärendet. Oftast kommer flera mail per dygn. Jag har på olika sätt försökt att besvara de frågor som uppkommit. Jag ålägger mig själv att svara på alla de frågor som ställs av enskilda. Jag gör då så gott jag kan för att förklara och hjälpa parterna att få svar på dessa frågor.

Jag har inte deltagit i handläggningen av något av de ärenden mellan parterna som hittills varit föremål för prövning. På det sättet skulle man kunna säga att jag i ett fall som detta motsvarat den tjänsteman som inledningsvis skulle ha till uppgift att bistå parterna i målen om mindre värden och som sedan inte deltog i handläggningen av målet.

Det mail som bifogats begäran om yttrande faller väl in i den bild av service och hjälp som jag under min domargärning sett det som min uppgift att ge till parter i FT-mål och domstolsärenden, särskilt där parten inte har något ombud. Det är självklart viktigt att båda parter i förfarandet ges samma möjlighet och det bör påpekas att Thomas N. fått samma hjälp i detta fall som Linda P. Det vore mig fullständigt främmande att hjälpa den ena parten men inte den andra.

I regeringsformen 1 kap 9 § stadgas att domstolar samt förvaltningsmyndigheter och andra som fullgör uppgifter inom den offentliga förvaltningen i sin verksamhet skall beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet.

Mot den angivna bakgrunden är jag i min trygga förvisning om att min hjälp till Linda P. som den uttryckts i det bifogade mailet inte kan anses strida mot regeln om saktighet och opartiskhet.

I ett beslut den 30 april 2014 anförde *JO Lindström* följande.

Rättslig reglering

I 1 kap. 9 § RF föreskrivs att domstolar i sin verksamhet ska beakta allas likhet inför lagen samt iakttä saktighet och opartiskhet.

Den numera upphävda s.k. småmålslagen, alltså lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden, innehöll regler om rättegången i vissa dispositiva tvistemål. För mål enligt småmålslagen fanns det särskilda bestämmelser om domstolens serviceskyldighet på processens inledande stadium. Tingsrätten skulle sålunda enligt 1 § kungörelsen (1974:465) om tillämpning av lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden – när det behövdes – gå allmänheten till handa med lämpliga anvisningar om vad de rättssökande hade att iakttä för att ta till vara sin rätt. Domstolen skulle vid behov

även lämna upplysningar om hur en ansökan om stämning eller ett yttrande över en sådan ansökan borde avfattas och om förfarandet i övrigt i rättegången.

Av förarbetena till det lagstiftningsärende genom vilket småmålslagen arbetades in i rättegångsbalken framgår att lagstiftarens avsikt var att domstolen i princip inte bör tillhandahålla service som innebär att rätten talar om hur parten ska lägga upp sin talan. Enligt departementschefen borde principen vara att domstolens förprocessuella serviceskyldighet i tvåpartsmål inskränker sig till att ge upplysningar av mer formell art, t.ex. att ge anvisningar för att fylla i formulär till stämningsansökan och lämna allmänna upplysningar om förfarandet vid domstolen (prop. 1986/87:89 s. 117).

Någon motsvarighet till 1 § kungörelsen om tillämpning av småmålslagen finns inte sedan småmålslagen upphävts. I 13 § förordningen (2003:234) om tiden för tillhandahållande av domar och beslut, m.m. föreskrivs emellertid numera att domstolar även i den del av sin verksamhet som inte omfattas av förvaltningslagen ska lämna upplysningar till enskilda i frågor som rör den verksamheten.

Enligt 1 § lagen (1988:688) om kontaktförbud får förbud meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person. Ett sådant förbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet avses skydda. Det är allmän åklagare som är första instans i frågor om kontaktförbud. Åklagarens beslut kan prövas av tingsrätten om den som har ålagts kontaktförbud eller den som förbudet avses skydda begär det. Förfarandet i tingsrätten regleras av lagen (1996:242) om domstolsärenden (ärendelagen). Enligt 12 § ärendelagen ska domstolen se till att ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver och att inget onödigt dras in i ärendet. Genom frågor och påpekanden ska domstolen försöka avhjälpa otydigheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Tingsrätten avgör ärendet genom ett beslut som får överklagas till hovrätten.

Bedömning

Opartiska och oberoende domstolar och domare är en hörnsten i en rättsstat. Det är av grundläggande betydelse att medborgarna har förtroende för att domstolarna är opartiska. Vikten av opartiskhet understryks i flera internationella dokument, t.ex. Europakonventionen. Att en domstol är opartisk kan beskrivas som att det inom domstolen inte finns någon vilja eller benägenhet att gynna en part framför en annan (se Danelius, Mänskliga rättigheter i europeisk praxis, 4 uppl. 2012, s. 200).

I Sverige har ett krav på saklighet och opartiskhet skrivits in i grundlagen, 1 kap. 9 § RF.

Conny Jörneklint har i sitt svar till JO hänvisat till olika sätt för en domstol att vägleda parter. Han har beskrivit den utomprocessuella serviceverksamhet som särskilt var i fokus under småmålslagens tid och som numera regleras i förordningen om tiden för tillhandahållande av domar och beslut. Han har vi-

dare åberopat domstolens skyldighet enligt ärendelagen att utöva processledning, alltså att genom frågor och påpekanden försöka avhjälpa otydligheter och ofullständigheter i parternas framställningar. Om detta vill jag säga att både den utomprocessuella servicen och processledningen enligt ärendelagen naturligtvis måste hålla sig inom ramen för vad som är tillåtet enligt grundlagsregeln i 1 kap. 9 § RF om saklighet och opartiskhet. Att i ett ärende mellan två parter med motstående intressen ge den hjälp åt den ena parten som Conny Jörneklint gav Linda P. i de redovisade e-postmeddelandena går – oavsett om det är fråga om utomprocessuell service eller processledning – långt utöver vad som kan anses rymmas inom grundlagens krav på saklighet och opartiskhet.

Dessutom gällde Conny Jörneklints e-postmeddelanden inte ett ärende som handlades vid domstolen. Ärendet var avgjort; avgörandet hade utfallit till Linda P:s fördel och var överklagat av hennes motpart. När Conny Jörneklint skrev sina e-postmeddelanden till Linda P. var det därför inte Kalmar tingsrätt utan Göta hovrätt som handlade ärendet mellan Linda P. och Thomas N. Om det skulle ha behövts någon processledning enligt ärendelagen, var det alltså inte tingsrätten utan hovrätten som skulle utöva den. Och skälen för Conny Jörneklint att ge service i ett mål som handlades i en annan domstol måste anses som synnerligen svaga.

Mot denna bakgrund borde det enligt min mening ha varit uppenbart för Conny Jörneklint att han handlade i strid med grundlagens regel om saklighet och opartiskhet när han hjälpte Linda P. att skriva en inläga till hovrätten. Han förtjänar allvarlig kritik.

Vad Linda P. har framfört i ärendet ger inte anledning till några ytterligare åtgärder eller uttalanden från min sida.

Ärendet avslutas.